ANDREI TARKOVSKI

ANDREI RUBLIOV

Interpreți:
Andrei Rubliov: ANATOLI SOLONITIN.
Teofan Grecul: NECOLAI SERGHEIEV.
Daniil cel Negru: NICOLAI GRINKO.
Nebuna: IRMA RAUH.
Kirill: IVAN LAPIKOV.
Măscăriciul: ROLAND BIKOV.
Boriska: NICOLAI BURLIAEV.
Marele cneaz: YURI NAZAROV.
Alte date.
Procedeu: Sovscope alb/negru şi color.
Turnaj: 1965, vara 1966
Durata: 186 minute (4975 m.)
Premii: Marele premiu al criticii la Festivalul de la Cannes 1969.

PARTEA I-a.

Cad doborâți la pământ călăreții, scânteiază în învălmăşala zăpuşitoare săbii încovoiate, şi-au zburlit perii din săgeți tătăreşti prapurii, ce se pleacă, ai cnejilor. Cămăşi din pânză groasă de casă năclăite de sânge, capete rase străpunse de săgeți, scuturi roşii sfărâmate cu bardele, un cal răsturnat pe spate zbătându-se cu

ANDREI TARKOVSKI

ANDREI RUBLIOV

Interpreţi:
Andrei Rubliov: ANATOLI SOLONITIN.
Teofan Grecul: NECOLAI SERGHEIEV.
Daniil cel Negru: NICOLAI GRINKO.
Nebuna: IRMA RAUH.
Kirill: IVAN LAPIKOV.
Măscăriciul: ROLAND BIKOV.
Boriska: NICOLAI BURLIAEV.
Marele cneaz: YURI NAZAROV.
Alte date.
Procedeu: Sovscope alb/negru şi color.
Turnaj: 1965, vara 1966
Durata: 186 minute (4975 m.)
Premii: Marele premiu al criticii la Festivalul de la Cannes 1969.

PARTEA I-a.

Cad doborâţi la pământ călăreţii, scânteiază în învălmăşala zăpuşitoare săbii încovoiate, şi-au zburlit perii din săgeţi tătăreşti prapurii, ce se pleacă, ai cnejilor. Cămăşi din pânză groasă de casă năclăite de sânge, capete rase străpunse de săgeţi, scuturi roşii sfărâmate cu bardele, un cal răsturnat pe spate zbătându-se cu pântecul sfârtecat. Praf, gemete, moarte.

Iar atunci când ruşii nu mai pot ţine piept navalei călărimii vrăjmaşe, iese din pădure, cu iuţeala fulgerului neobositul

regiment de ambuscada al lui Bobrok, zboară peste câmpie abia atingând pământul, se năpusteşte asupra tătarilor, îi împinge din spate, şi iată-l fugărindu-i acum prin câmpie. Prapurii roşii flutură deasupra călăreţilor albi şi duşmanul înebunit de spaimă cade la pământ cu cal cu tot într-un nor de praf.

Câmpia Kulikovo presărată de leşuri cade ca într-un leşin în întunericul nopţii.

Se crapă de ziuă. De-a lungul malului se aşterne ceaţa.

În stepa tăcută acoperită de morţi, se iscă deodată tropot de copite. Drujinicul rus cu greu îşi deschide ochii.

Pe câmp înaintează agale prin ceaţă un tătar călare pe o iapă neagră ca pana corbului. Rusul se ridică puţin, îşi adună puterile din urmă, caută în jurul său prin balta de sânge lunecos şi rece şi dă de un paloş părăsit, dar totul i se întunecă pe dinaintea ochilor şi pierzându-şi cunoştinţa, cade cu faţa în jos.

Calul tătarului sare, se smuceşte într-o parte, o ia la fugă prin stepe şi ecoul acestei goane nebune răsună deasupra Donului nemişcat. În pieptul tătarului e înfiptă o săgeată. Fusese mai demult ucis, dar calul l-a scos, aaa mort cum era, din măcelul de ieri, şi iată-l căzând abia acum, când iapa corbie pornise în galop, zburând în întâmpinarea soarelui.

Măscăriciul. Vara anului 1400.

Dimineaţa însorită. Pe poarta deschisă a mşnăstirii Sfintei Treimi intra la pas doua care încărcate cu butoaie de stejar. Caii în spume trag din greu: îşi îndoaie genunchii şi ca să-şi facă povara mai uşoara răsucesc partea de lângă oişte a căruţei, când la dreapta când la stânga.

Pe drumul ce duce de la mânăstire în jos, spre izlazuri, coboară trei oameni: Kirill – treizeci de ani, Daniil Cernâi – patruzeci şi Andrei – douăzeci şi trei. Toţi trei poartă haine monahale, ponosite şi ieşite de soare.

De după grilajul bisericii iese în fugă cu sufletul la gură un slujitor mânăstiresc, îşi roteşte iscoditor primprejur ochii

speriaţi şi le strigă din urmă:
— Părintele zice să vă întoarceţi! Va roagă! N-are cine, zice, să zugraăvească icoanele! Pentru numele lui Dumnezeu, zice!
— Ei haide, ajunge!
— Răspunde fără să se oprească Kirill.
— Ia-o din loc! Treaba asta nu-i de tine!
— O să vă pară rău!
— Ţipă slujitorul cu o înverşunare neaşteptată cât îl ţine gura.
— O să vă tăvăliţi la picioarele preasfinţitului. N-o să vă ierte atunci preasfinţitul!
— Bine, bine, om vedea noi!
— Se opreşte Kirill.
— Nu te potrivi Kirill, mergem.
— Îl zoreşte Daniil.
Gardul de lemn şi clopotniţa Treimii se fac tot mai mici şi mai mici şi pare tot mai înalta colina pe care este aşezată mânăstirea.
E zăpuşeală. Monahii covârşiţi de arşiţă şi de aşteptarea furtunii merg tăcuţi prin lunca cu iarbă necositǎ.
— Unde o să poposim peste noapte?
— Întreabă alene Kirill.
— Nu ştiu.
— Abia îi răspunde Daniil.
— Când o să mânem vom vedea.
— Acuşi o să înceapă ploaia – spune încet Andrei.
— Ce tot zângăneşte acolo la tine?
— Îl întreabă Daniil pe Kirill făcând semn cu capul spre traista-i plină.
— Duc cu mine icoanele.
— Care icoane?
— Icoanele mele – zâmbeşte Kirill.
— Toate pe care le-am zugrăvit aici, le-am luat cu mine!
— Nu-i bine.
— Suspina Andrei.

— Ce?
— Întreabă Kirill.
— Că plecăm de la Treime.
— Vom vedea ce-i de făcut. Poate o să ne apucăm de negoţ, ori ar fi mai bine sa dăm cu dobânda parale ţăranilor, aşa cum face preasfinţitul. Ce ziceţi? La mânăstire curând o să înceapă să vândă, să-şi schimbe rublele ruginite. Negustorii.
— La Moscova o să fie mai bine.
— Zice Daniil.
— Aşa eşti tu Andrei de când te ştim.
— Observă Kirill.
— Zici într-un fel, apoi într-alt fel. Ba e lae, ba-i bălae.
— Doar am luat cu toţii laolaltă hotărârea.
— Încheie vorba Daniil.
Merg în semâintunericul dinaintea furtunii de-a lungul lizierii, pe lângă stogurile de fiân risipite ici-colo.
— Îmi pare rău şi pace.
— Surâde cu răutate Andrei, şi privind în sus îşi ridică mâna în întâmpinarea ploii care prinde să-şi cearnă picăturile.
— Iată că a şi început să bureze! Nu ştiu de ce, dar mi se pare că n-o să mă mai întorc aici niciodată.
— Da.
— Îl aprobă Daniil.
— Hai să luăm spre pildă chiar şi mesteacănul ăsta. Umbli prin faţa lui, nu-l bagi de seamă, şi ştii că n-o să-l mai vezi niciodată. Iar el, uitaţi-vă cum s-a înălţat. O frumuseţe!
— Fireşte.
— Zice Andrei.
— Zece ani!
— Nouă.
— Îl corectează kirill.
— Nouă.
— Tu, iar cu zece.
— Ba nu. Eu – şapte, iar tu – nouă.

Andrei îşi mişca buzele şi, întunecându-se la faţă se gândeşte la anii petrecuţi la Treime.

— Iar acolo, la Moscova, şi fără noi, zugravi or fi cât frunză şi iarbă. Nu-i aşa Daniil?

— Îşi întrabă Kirill, ortacul mai mare.

— Nu face nimic, o să ne găsim şi noi ceva de lucru. Iar dacă nu le suntem noi de trebuinţă, o să ne fie ei buni de ceva. Îţi spun eu că nu face decât să te uiţi la Teofan Grecul ca să cazi pe gânduri pentru o viaţă întreagă.

— Toate astea-s, fireşte, adevărate.

— Surâde Andrei, dar nu ştiu de ce te apucă tristeţea. Te simţi poate nedreptăţit, ori ce-o fi?

Bubuie tunetul, cerul se întunecă, ploaia torenţială răpăie pe spinările călătorilor. Ridicându-şi poalele anterielor, ei fug spre sătucul care abia se zăreşte prin pânza deasă a ploii.

Lângă izba de la marginea satului – un şopron cu pământ lipit pe jos, cu un perete pe care atârnă hămuri, secere şi greble.

Lângă perete, chiar pe perete şi pe laviţa murdară de bălegar şed câţiva ţărani. Jos – o găleată cu bragă şi o alta cu lut. Ţăranii râd zgomotos, strigă, iar prin şură se zbuciumă un omuleţ pricăjit cu un cap mare. Bătând cu putere daireaua, omul cântă cu glas pătrunzător despre un boier căruia i s-a ras barba şi despre mila ce-l apucă pe el, omuleţul, de nenorocitul boier, făcut să semene acum cu o muiere şi nevoit să se ascundă de ruşine prin unghere dosnice.

Ritmul cântecului se accelerează, cuvintele lui curg repede unul după altul, îşi pierd sensul şi sună a descântec, dar ţăranii nu mai pot de râs pentru că măscăriciul îşi scoate atât de caraghios pântecele înainte şi face nişte mutre atât de hazlii încât sensul cântecului e limpede şi fără cuvinte. Iar dansul se accelerează într-una, măscăriciul agită daireaua lovindu-se cu ea când peste genunchi, când peste frunte şi sunetul se intensifică, fără întrerupere,

creşte. Omuleţul ţopăie prin şură, şi toate din jurul lui – ţăranii care mor de râs, pereţii văruiţi, atârnaţi cu hamuri, căpestre, seceri, ferestruicile prin care se văd şuvoaiele repezi ale ploii torenţiale, cei trei călugări în pragul uşii, şi măscăriciul însuşi, cu cămaşa înfoiată de repeziciunea jocului, scoţând neobosit atâtea sunete de veselie – se contopesc într-un carusel dezlănţuit al veseliei.

Măscăriciul sare pe genunchii unui ţăran, de-acolo pe laviţă, de pe laviţă, face în aer o tumbă; cade pe podea, apucă un smoc de fân, şi-l pune pe cap şi se târăşte în patru labe, imitând în hohotele de râs ale privitorilor, pe boierul pântecos care moare de ruşine. Brusc încetează apoi să mai strige, trece la o şoaptă isterică, repezită, şi la un zăngănit încordat şi reţinut de dairea, sare cu un şuierat din loc, îşi trage jos pantalonii şi în hohotul homeric de râs al privitorilor scoşi din minţi, arată tuturor fundul său alb, slăbănog. Este momentul culminant. În sfârşit, măscăriciul, se ridică în mâini şi agitându-şi sus picioarele, guiţăie cât îl ţin puterile, dar subit, tresare şi cade la pământ. Uitându-se speriat la călugării ce stau în uşă, suflă din greu şi broboane mici de sudoare s-au oprit atârnate de vârful nasului său lung.

Toţi se întorc spre uşă. Se aşterne tăcere.

Unul dintre ţărani, probabil gazda, se ridică din locul lui.

— Ce s-a întâmplat?

— Întreabă el într-un târziu.

— Ce sa fie?

— Ne-am adăpostit de furtună.

— Spune Daniil.

Stăpânul îşi adună tăcut fărâmiturile din barbă şi-şi mută privirea mohorâtă de la măscărici la ţăranii uzi leoarcă, apoi la călugării cu ciorchini de apa, prelinsă de pe streaşini, după spate.

— N-o să vă încurcăm. Voi veseliţi-vă.

— Ceva bragă n-aţi vrea? Sunteţi uzi până la piele.

— Nu bem.

— Răspunde respectuos Kirill.

— Vă mulţumim.

Ploia toarnă fără încetare, umflă pe apa tulbure a băltoacelor băşici care lunecă încet după vânt.

Măscăriciul deschide uşa cu o lovitură de picior, iese în curte, îşi scoate peste cap cămaşa şi-şi expune torenţilor ploii obrazul înfierbântat.

Andrei priveşte îndelund spinarea lui slabă ca de copil şi aşteaptă cu nerăbdare să se întoarcă spre el.

În sfârşit măscăriciul îşi pune cămaşa şi urcă în pridvor. Când intră în şură e greu să-l mai cunoşti: pare îmbătrânit cu zece ani, adus de spate, privirea-i este obosită şi indiferentă. Andrei îi întâlneşte privirea şi îşi dă seama că gândurile măscăriciului zboară acum undeva departe-departe, că nu-i nimeni mai singur decât el pe lumea asta mare.

— Da – a. Dumnezeu l-a făcut pe popa, iar dracul – pe măscărici.

— Murmura Kirill, se scoală şi iese din şură.

Apoi dintr-o dată răsună o izbitură în perete şi un strigăt disperat. Andrei aleargă primul la uşă, o deschide larg şi vede doi ţărani care s-au luat la bătaie sub ploaia torenţiala. Unul dintre ei, cu gâtul înfăşurat într-o cârpă murdară, se scoală cu greu în picioare, probabil în urma unei lovituri, iar celălalt – un vlăjgan roşcovan – smulge cu furie din gard un par şi urlă:

— O să-ţi arăt eu ţie, pramatie de la Smolensk, cum să trăncăneşti fără rost!

— Iar de voi, de moscoviţi, râd şi muierile!

— Ridicând toporul de pe butuc se răsteşte cel de la Smolensk.

— Vrei să spui, poate că şi muierea mea îşi face de cap?!

— A ta, nici nu începe vorbă, îşi face de cap mai dihai decât toate celelalte!

— A-a-a!

— Strigă înnebunit de furie roşcovanul şi dă să-l lovească cu parul.

Andrei se repede ca o săgeată la cei încăieraţi.

— Ce aveţi fraţilor?! Aţi turbat, ori ce v-a apucat?

Măscăriciul se atârnă de par ca să-l împiedice pe ţăranul, care se sufoca de furie, sa dea o nouă lovitură.

— Lasă parul! Auzi ce-ţi spun? Ţie-ţi spun, ori cui?

Andrei se propteşte pe pieptul voinicului de la Smolensk, încearcă să nu-l lase să se apropie de potrivnic, dar picioarele i se desfac alunecând în clisă şi cel de la Smolensk, agitând cu înverşunare toporul, se apropie încet de duşmanul său. Ţăranii aleargă şi se aşează între ei. Vlăjganul din Smolensk înţelege atunci că nu va fi lăsat să se răzbune pentru lovitură şi aruncă spre vrăjmaşul său toporul. Toporul zboară lovindu-l cu coada pe Andrei peste genunchi. Măscăriciul apucă roşcovanul de mâini şi-l trage spre şură.

— Haide, astâmpără-te! Priveşte cum toarnă cu găleata. Haide. Haide. Iar muierile, ce să mai vorbim! Toate-s frate, făcute după acelaşi calapod, toate muierile noastre.

Cel din Smolensk se aruncă din nou să-l ajungă pe roşcovan, dar Andrei îl apucă de capătul cârpii răsucite în jurul gâtului. Se aude un pârâit de pânză ruptă, toţi se întorc şi tac speriaţi: pe gâtul vlăjganului de la Smolensk apare de sub cârpa un cerc de fier cu capetele nutuite, iar de cerc atârna un lanţ.

— Aha-a-a! Zbiară cu o bucurie răutăcioasă roşcovanul şi se aruncă asupra celui din Smolensk, care înlemneşte, rămâne buimac, şi-l trage de capătul lanţului.

— Fugar! E fugar fraţilor! Ia te uită! Va să zică din ăştia-mi eşti?!

Cel din Smolensk se zbate zadarnic să scape.

— O să-ţi pun eu apul pe butuc! Fraţilor!

— Urlă roşcovanul aproape în extaz.

— Acesta-i un fugar! Mă port cu el ca un om cinstit, iar el. Să vezi numai! Aha-a! Nu încape îndoială că i-au şi mirosit

urma. Hoţ împuţit! Trage lanţul şi capul iobagului se bălăgăne fără vlagă, ca la un om beat. Dar iobagul îşi adună fără de veste puterile din urmă, cu o lovitură puternică îl aruncă în noroi pe roşcovan şi agitând lanţul în jurul capului, spune răguşit:

— Ia să vedem cine are curaj?! Haide, apropiaţi-vă! Ei?!

— Uite-aşa iţi bagi sufletul în păcat – bombăne gazda, uitându-se în jur.

— Ţineţi-l băieţi! Toţi dintr-o dată!

— Nu se lasă roşcovanul, ridicându-se din băltoacă. Ce mai aşteptaţi?

Doi ţărani, se vede, vor să se ţină deoparte, n-au chef să se încaiere.

— Ia mai încetează şi tu!

— Îl întrerupe îngrijorat măscăriciul. De ce să-l ţinem?

— Cum adică „de ce”? Ca să-l predăm drujinicilor. Nu pricepi nici atât?

— Cum de nu! Iar după aceea umblă şi dovedeşte că nu s-a ascuns la noi în sat.

— Şuieră gazda la urechea roşcovanului.

— Deşteptule!

— Asta spun şi eu – îi ia pe şoptite vorba din gură măscăriciul adresându-se ţăranilor. Iar pe urmă, poftim şi noi în lanţuri! De la cine ai fugit?

— Întorcându-se spre fugar, întreabă el.

— Ei?! Care vine întii?

— Întreabă încet acela strângând în mâna lanţul.

— Şi pe tine ce te-a apucat? Ce-i tot faci vânt lanţului? Ce tot îi faci vânt?

— Zbiară la el un ţăran pleşuv, şi atunci când fugarul înţelege că nimeni nu are de gând să-l atace, continuă:

— Pleacă, băiete de aici în pace până eşti întreg.

— Şi se uită întrebător la ţărani.

— Ce ziceţi?

— Ai dreptate.

— Zice o voce de bas.

— Pe urmă nu mai scapi de belea.
— Lăsaţi-l mai bine să se care în cele patru vânturi!
— Încheie bucuros măscăriciul.
— Si, ţine minte: nu ne ştii, nu te ştim.
— Încheie mohorât gazda.
Ţăranii se întorc în şopron liniştindu-l din mers pe roşcovan.
— Lasă-te păgubaş! Ce, parcă tu eşti cel de la care a fugit? Tu singur, una-două, şi gata, te pomeneşti în groapă, şi-i tot dai zor cu „ fugarul „. Ei, am isprăvit acum! Haidem mai bine să tragem o duşcă.
În şură e linişte şi pace. Cineva sforăie într-un colţ în fân, încălzit de braga tare, alţii s-au întins pe laviţă, vorbind între ei pe îndelete. Andrei şade pe jos lângă perete, freacă cu mâna piciorul lovit şi priveşte pe fereastra cea mică şuvoaiele cenuşii ale ploii prin care abia se zăreşte drumul de la intrarea în sat şi-l vede pe Kirill care stă în mijlocul drumului între doi călăreţi. Vorbesc despre ceva, dar nu se aude despre ce anume, din pricina ploii.
Măscăriciul atinge încet strunele guslei – fiecare de câteva ori – şi-o acordă. Sună o strună, a doua, a treia. Dogit, uniform.
— Oameni buni! Răsună pe neaşteptate o voce răguşită.
Toţi se întorc. În uşă stă fugarul din Smolensk. Murdar, ud de ploaie, cu lanţul care atârnă greu până la pământ, pare nenorocit şi fără apărare.
— Desferecaţi-mă – se roagă el, uitându-se la ţărani cu o privire plină de deznădejde.
— Desferecaţi-mă. În numele lui Hristos va rog,. Nu sunt hot.
Toţi tac. Roşcovanul vrea să spună ceva, dar fugarul cade în genunchi în înaintea lui.
— N-am mai putut să rabd şi am fugit. Pentru datorii m-au făcut rob. N-o să mai am zile. O să mă omoare în bătaie. Nu sunt hoţ. Am fost liber. Desferecaţi-mă, fraţilor.

Roşcovanul întinde mâna, îşi întoarce capul privindu-i jenat pe ţărani, şi cu degetele-i neîndemânatice, butucănoase, pipăie niturile cercului din jurul gâtului.

Deodată, uşa se deschide cu zgomot şi în prag apar câţiva drujnici. Înaintea lor un tânăr blond, chipeş, lat în umeri. Fugarul abia apucă să se ridice repede din genunchi şi trântindu-se pe laviţă, alături roşcovan, îşi cuprinde gâtul cu palmele. Coboară o tăcere mormântală. Şezând pe podea, măscăriciul se uită la cei ce au intrat, cu o privire serioasă, nedumerită. Gazda se zăpăceşte până într-atâta încât nici nu iese în întâmpinarea oamenilor cneazului, continuând să şadă pe laviţă. Frumosul drujnic ii face măscăriciului semn să se apropie. Acela se scoală de jos şi merge încet spre uşă, privindu-şi duşmanii de moarte cu un zâmbet întrebător. Drujnicul face un pas înainte, îl apucă cu o mână de guler, iar cu alta de turul pantalonilor, îl ridică ca pe un fulg deasupra capului şi-l izbeşte de perete.

Cu un geamăt surd se izbeşte măscăriciul de zidul văruit, cade pe podea şi rămâne acolo, cu faţa la perete, de sus cad peste el zăngănind o furca, o greblă de lemn şi o roată grea. Doi îl apucă de picioare şi-l târăsc în stradă. Chipeşul se uită la gazdă cu o privire plină de înţelesuri, ia de jos guslea şi iese şi el după ortacii săi.

Toţi stau cu privirile plecate şi tac uluiţi. Uşa scârţâe încetişor, iar în prag apare Kirill. Se uita un timp la ţăranii tăcuţi apoi se aşează în prag.

— Unde ai fost? Îl întreabă Andrei într-un târziu.

— Afară.

— Unde?

Kirill îşi ridică spre Andrei privirea nedumerită, şi repetă liniştit:

— Afară.

— Poate ar fi timpul să plecăm?

— Zice Daniil cu faţa crispată.

Toţi trei se scoală în tăcere şi ies în drumul tarnsformat într-un râu lat şi tulbure.

Călugării înaintează cu greu în câmpia pustie, dospită de apă. Departe, în zare, se vede prin perdeaua tulbure a ploii un copac singuratic. Călugării merg spre el şi după o bucată de vreme se opresc sub un stejar tânăr cu frunze tari, lucitoare. La poalele lui pământul e aproape uscat.

— Toate păcatele sălăşluiesc în ele – continuă convorbirea Kirill – de la muieri purcede păcatul. Să luăm măcar o sfânta scriptură. Eva l-a dus pe Adam în ispită. Una şi bună e în capul lor. Una şi bună.

— În capul cui e una şi bună?

— Întreabă Daniil – Dacă vorbeşti aşa, ai face mai bine frate, să nu te atingi de muieri.

Kirill râde supărat şi se uită la Andrei:

— Şi cam cine are voie să se atingă de ele?

— Vă place şi vouă să vorbiţi despre ceea ce habar n-aveţi. „Muieri”.

— Cum adică „vouă”?

Daniil continuă:

— Cu vreo cinci ani în urmă am trecut prşin Moscova. Am rămas câtva timp acolo să reînoiesc nişte icoane. Şi am stat pentru icoanele acelea până în toamnă. Tocmai din aprilie. Mă pregăteam să plec, când a început împresurarea oraşului. Au înconjurat zidurile din toate părţile. Şi stau o săptămână, stau două. Cneazul a plecat la Kostroma cu familia, zicea, că să adune drujina. Atunci moscoviţii au hotărât ca să apere singuri oraşul. De-a lungul zidurilor stau înşiraţi oameni, drujina, toţi aşteaptă, nu dorm, cad din picioare de obosiţi ce sunt, iar tătarii tărăgănează. Femeile, copiii şi bătrânii n-au ieşit din catedrală douăsprezece zile. S-au rugat lui Dumnezeu într-una. Apoi a venit foametea şi au început tot felul de boli: într-o zi cade omul la pat, a doua zi îi ies pete întunecate pe trup, iar a treia zi şi-a şi dat duhul. Ei şi atunci au cerut tătarii răscumpărare – cinci mii de ruble bani şi două convoaie de care pline cu păr de muiere. Două convoaie! Aşa să ştiţi, zic ei, dacă vă

răscumpăraţi, plecăm, iar dacă nu, să nu căutaţi să daţi vina pe alţăşii.

Si aşa, parcă văd şi acum în faţa ochilor cum se rânduiseră nu departe de oraş femeile şi fetele într-un şir lung şi porniră înainte între două rânduri de butuci. Iar lângă fiecare butuc sta câte un tânăr cu sabia iar al treilea se aşezase lângă tocilă să ascută săbiile. Săbiile se tocesc repede de par. Tătarii călări au împrejmuit tot câmpul, iar după ei stau ţăranii, bolnavi, slabiţi ca vai de lume şi se uită.

Mă uit şi eu. Merg femeile, fetele şi nu le vezi tu o lacrimă pe obraz, parcă sunt de piatră. Şi în faţa lumii îşi scot broboadele, cu ruşinea lor răscumpărând bărbaţii şi Moscova. Îşi scot broboadele se apleacă pe butuc, iar păgânul le prinde cu o mâna coada, iar cu cealaltă, hârşt! Cu sabia. Şi aşează coada pe un morman mare cât toate zilele. Iar ceva mai departe, gândiţi-vă şi voi, stau bărbaţii, taţii, feciorii lor! Şi nu pot face nimic. Stau şi eu şi privesc, şi simt că mă înăbuş, nu pot să răsuflu, mă-ntorc şi dau cu ochii de el. Stă şi-şi holbează ochii la femeile pângărite.: Ţi-aduci aminte Andrei?

— Ce?

— Întreabă Andrei privind îngândurat prin ploaie.

— Ţi-aduci aminte de câmpul fecioarelor?

— Nu.

— Nevastă ai avut?

— Întreabă Kirill.

— Am avut.

— Răspunde Daniil.

— A murit, iar peste cinci ani am plecat la mânăstire.

— Ai iubit-o?

— Nu ştiu. Nu, cred că n-am iubit-o.

Poaia toarnă fără încetare, izbeşte frunzele, sare în băşici pe apa băltoacelor. Andrei suspină, se uită în jur şi spune fără de veste:

— Pe măscărici l-au ucis fără de nici o vină.

Teofan Grecul. Iarna anului 1401.

Acoperişuri, acoperişuri, cernute cu zăpadă, pereţi negri de bârne, garduri de lemn fără sfârşit, de după cae se aude din vreme în vreme lătratul răguşit al câinilor. O încâlceală de străzi înguste, lăturalnice şi străduţe. Suburbia Moscovei. Iarnă. Ninge.

Pe o stradă, alunecând prin hârtoapele drumului brăzdat de urmele căruţelor, un ţăran sfrijit cu picioarele strâmbe cară istovit la capătul puterilor, o scândură imensă pentru zugrăvitul icoanelor. Alături merge cu paşi mari un vlăjgan vânjos şi-i dă sfaturi.

— Ştii de ce ţi-e greu? Te superi şi te umfli, de asta ţi-e greu şi oboseşti repede.

Omul cel mic nu răspunde, gâfiie şi se uită cu luare aminte pe unde calcă.

— Nu te umfla, şi nu te oţări, atunci o să-ţi vina mai uşor. Încearcă!

Ţăranul alunecă pe zăpadă, mai-mai să cadă. Cu o supremă încordare a puterilor reuşeşte să-şi păstreze echilibrul.

— De ce crezi ca sunt atât de sănătos?

— Continuă didactic vlăjganul.

— Pentru că sunt vesel, iată de ce. Nu se lipeşte de mine întristarea. Ei, de ce taci?

— Tot de aceea ai fi poate şi bogat? Se aude de după scândură glasul celui mic.

— De unde ai mai scos că sunt bogat? A? De unde ai mai scos-o şi pe asta?

— Nu înţelege vlăjganul.

— De ce taci?

Ies amândoi la răscrucea drumurilor. Omuleţul pune scândura pe zăpadă, cu greu se îndreaptă din şale şi spune suflând din greu:

— Acum, până la Zaciatie ai s-o cari tu. Iar de tăcut, tac pentru ca scândura e grea.

Zdrahonul umflă cu uşurinţă scândură-n spate.

— Şi ce ţi s-o fi năzărit că e grea? Asat-i greutate?

— E grea pentru mine pentru că-s slab.
— Da ştii tu de ce eşti slab? Pentru că te umfli şi te înfurii întruna.
Dispar după colţ, iar din stradă de alături ies la răscruce Andrei, Kirill şi Daniil.
— Naiba să mai ştie, tot case noi. Nu mai înţelegi nimic – bombăne Daniil privind în jur.
— Nu vrei să ne spui cum să ajungem la Voznesensk?
— Întreabă Andrei pe o nevastă tânără care-şi face de lucru lângă fântână cu o găleată acoperită cu gheaţă.
— Se poate pe aici – arată ea în partea unde au apucat-o cei doi ţărani cu scândura.
— Dar se poate şi pe acolo.
Şi călugării se afundă din nou în labirintul străduţelor înzepezite, strânse în amândouă părţile de garduri negre.
— O fi vorbind ruseşste?
— Întreabă Kirill.
Nu-i răspunde nimeni.
— Teofan o fi vorbind ruseşte?
— O fi vorbind, poate.
— Răspunde Daniil – trăieşte de vreo douăzeci de ani în Rusia. De ce să nu vorbească?
Andrei şi Kirill, păşesc repede, iar Daniil abia îi ajunge din urmă.
— Şi ce fel de. Grec o fi fiind şi el?
— Întreabă Andrei.
— Păi se vorbeşte în toate felurile – spune Daniil, străduindu-se să-şi ajungă tovarăşii – până nu vezi singur cu ochii poţi să zici ceva? Ei nu, farţilor, faceţi bine şi nu mai alergaţi aşa! Eu nu pot umbla atât de repede.
— Zic unii că-i mic la stat, cu un mas lung uite-aşa-a! Cocoşat şi rău, de te apucă groaza – zice Kirill.
— E frig. Observă Andrei şi se loveşte cu palmele peste faţă. Mi s-au făcut buzele ca de lemn.
Călugării traversează o întretăiere de drumuri şi dispar după cotitură. Din strada vecină apar ţăranii cu scândura,

pe care de data asta o cară vlăjganul. Cel mic merge alături.

— Ţi-e greu?

— Întreabă omuleţul.

— Ai face mai bine să nu mă baţi la cap.

— Şi zi, nu ţi-e greu deloc?

Vlăjganul alunecă cât colo la cotitură şi se sprijină de gard.

— Asta-i ultima dată când mai lucrez cu tine – mârâie el printre dinţi.

— Ei, prietene, n-ai vrea să duci până mai încolo în sanie scândura asta? Rubedenia mea e la capătul puterilor!

— Ţipă ţăranul cel mic în urma saniei care se îndepărtează repede.

— Du-te tu, ştii unde?

— Se răţoieşte vlăjganul desprinzându-se cu greu de gardul salvator.

La răspântie ies cei trei călugări.

— Nu pot pricepe cum de poate lucra în faţa lumii?

— Se miră Andrei.

— Şi de ce să-i fie frică de lume?

— Râde Daniil. Doar nu e hoţ. Ce-i pasă?

Toţi trei sunt într-o stare de agitaţie şi de bună dispoziţie.

— Asta aşa-i, dar eu în faţa lumii n-aş putea zugrăvi nimic.

— Spune Kirill.

— Da, într-adevăr.

— Aprobă Daniil.

— Şi nici noi nu suntem hoţi.

— Ce-ar fi să nu ne lase?

— Zâmbeşte Andrei.

— De ce adică să nu ne lase?

— Se miră Daniil.

— Unii spun că lumea-i lăsată să se uite. El zugrăveşte, iar oamenii se uită. Cică ar zugrăvi repede. De-a dreptul cu culorile. La Novgorod o bătrânică a venit de dimineaţă, tocmai când lui i se aduse-se scândura. Iar pe seară icoana

era gata. Toţi au plecat, singură bătrânica a rămas. A stat, a stat, s-a uitat, s-a uitat, şi a murit.
— De ce?
— Întreabă uluit Kirill.
— Cum de ce?
— De spaimă!
— De care spaimă?
— Ei, o fi apucat-o spaima, şi a murit.
— Ia mai lasă glumele!
— Zice impresionat Andrei.
— Uite şi catedrala.
— Oprindu-se în mijlocul străzii.
— Spune Kirill. O vedeţi? Iat-o!
Lângă intrarea în catedrală, forfoteşte mulţimea agitată. Aicea-s şi drujnici şi orăşeni bogaţi şi slugi de la curţile boiereşti. Lângă uşă cei doi ţărani se străduiesc să strecoare scândura buclucaşă prin deschizătura îngustă a intrării în biserică. Scândura nu intră. Ţăranii, cu hainele ude, îşi lipăie picioarele în pridvor, ciocnesc lemnul sunător de piatră aspră a catedralei. Vuieşte mulţimea.
— De ce nu dau drumul?
Slujitorul mânăstiresc care se agită în jurul ţăranilor cu scândura strigă speriat în partea unde-i mulţimea.
— Ce v-a apucat?! –. Teofan abia ieri s-a întors de la Novgorod, iar tu te bagi cu „nu dă drumul”. Astăzi s-a dat poruncă să nu se dea drumul la nimeni!
— Abia a venit, şi pe dată s-a poruncit să nu se dea drumul!
— I-o întoarce supărat cineva din mulţime.
— I-o fi frică să nu facem gaură în scândură privind?!
— Se înfurie un bătrân lung şi slăbănog. L-a apucat trufia pe Grecul nostru, asta-i!
— Ţipă el ascuţit, şi se întoarce, fără să plece însă, trăgând nădejde că o să se dea drumul.
Ţăranii reuşesc în sfârşit să împingă scândura prin orificiul uşii şi dispar amândoi în catedrală. Slujitorul îi urmează cu

paşi mărunţi. Uruie zăvorul greu al bisericii.
— Ne-am uitat de ne-am săturat.
— Bombăne Andrei şi încercând să se încălzească tropăie din picioare.
— Am spus eu că n-o să ne dea drumul.
— Spune Kirill.
— Să mai stăm niţel.
— Îşi face curaj Daniil, poate c-o să ne dea drumul.
— Cum de nu!
— Zice dând din mină fără speranţă Andrei.
— Ce mai încoace şi-ncolo, hai să plecăm.
În timpul acesta uşa se deschide zornăind şi, ies în pridvor cei doi ţărani mulţumiţi, ascunzându-şi în sân câştigul. Îndată după ei apare slujitorul şi cu faţa schimonosită ca de durere se uită la mulţime, declarând cu un glas răguşit:
— Staţi de pomană. Nu se înţelege, ce Dumnezeu?! S-a dat poruncă să nu se dea drumul la nimeni. Nu se poate! Înţelegeţi?
— Aşteptaţi putin!
— Zice încet Daniil şi începe să-şi facă loc printre mulţme spre intrarea în catedrală. Andrei şi Kirill căutând să-şi ascundă speranţa, îi urmăresc manevrele.
— Ia ascultă, dragul meu!
— I se adresează Daniil slujitorului trăgându-l de mânecă.
— Am venit la mânăstirea Andronic ca să privim la frumuseţile voastre. Cu mine-s doi tineri. Şi ei zugravi de icoane. Ucenici. Poate ne dai drumul? Ce zici?
— Nu-i voie. Doar nu-s eu stăpân aici! Nu-i voie!
— Nu eşti stăpân? Ba eşti! De dimineaţă am venit, am îngheţat sloi numai ca să ne uităm şi noi puţin cum lucrează. A?
— Daniil pune fără să-l vadă nimeni o monedă în palma slujitorului.
— Nu din răsfăţ am venit, am venit pentru treabă. Şi mai am şi doi tineri cu mine: Andrei şi Kirill.

Prefăcându-se de ochii lumii că stă în cumpănă, slujnicul apucă inelul uşii:

— Mă duc să întreb. Poate o ieşi cineva. Ştiu şi eu?

Un călugăraş sprinten care se foieşte întruna la intrare, aleargă la Daniil:

— Luaţi-mă şi pe mine cu voi. Ce ziceţi? Dacă vă vor da drumul. O să mă luaţi?

Peste câteva clipe slujnicul îşi scoate capul de după uşă şi se uită sever la Daniil.

— Cine-i din Andronie? Treceţi!

Daniil face semn cu mâna şi Andrei cu Kirill se strecoară prin mulţimea indignată.

— Sunt de-ai noştri.

— Explică slujjitorul uitându-se preocupat la călugării ce se apropie. Meşteri. Nu mai întră nimeni!

Călugăraşul cel descurcăreţ se uită cu o privire de câine credincios în ochii slujitorului.

— Şi eu-s cu ei, şi eu!

— Spune el întruna şi se strecoară primul pe uşă.

După ce străbat un portic întunecat, ei intră în biserică şi se opresc în prag. În catedrală nu-i nimeni.

— Dar unde-i el?

— Întreabă încet Daniil. Nu răspunde nimeni. Daniil întoarce capul – pe slujitor parcă l-a înghiţit pământul. Lumina mohorâta luminează domol pereţii, filtrându-se prin deschizăturile ferestrelor înguste ca nişte metereze. Abia se conturează în penumbră bolţile înalte, iar întunericul ungherelor îi face pe cei ce au intrat să-şi ciulească urechea.

— Şi el unde o fi?

— Repetă Daniil.

— Nu-i nimeni.

— Zice încet Kirill.

— Nu se vede nicăieri.

— Spune dezorientat Andrei.

— Vorbiţi mai încet – şuieră printre dinţi Daniil tovarăşilor săi.

Glasurile se zbuciumă înăbuşite între pereţii întunecaţi.

— Atâta loc în catedrala asta!

— Spune Andrei şi biruind sfiala trece pragul. Încet, obişnuindu-şi ochiul cu întunericul, iese păşind pe lespezile sunătoare, în mijloc şi chipul lui pare fantomatic în semiobscuritatea catedralei.

— Da-a-a. Să zugrăveşti coşcogea catedrală ca asta. Ce zici Andrei?

— Spune Daniil, privindu-i sperait în urmă.

— Doamne, ce mare mai e!

— Observă Kirill.

Undeva, în întuneric se sparge răsunător de lespede o picătură desprinsă de sus. Călugărul cel pripăşit îşi întoarce capul în toate părţile şi-i urmează pas cu pas pe ceilalţi.

Andrei, ridicându-şi cu mirare sprâncenile, se uită la o icoană imensă sprijinită de perete.

Scârţâind se întredeschide în perete o uşiţă joasă, pătrunde frigul şi se întinde pe lespezi. Călugărul îşi face cruce şi trage alarmat cu ochiul la ungherele întunecate.

— Atât că-i cam întuneric aici. Nu-i aşa Daniil?

— Spune Kirill încordându-şi auzul în liniştea adâncă.

— Şi la ce ar trebui multă lumină? Aşa e tocmai bine. Andrei, ce faci acolo?

Andrei nu răspunde.

— Andrei!

— Veniţi încoace.

— Îi cheamă în şoapte Andrei.

— Ce-ai spus?

— Nu aude Daniil.

— Veniţi încoace.

— Repetă iritat, dar tot atât de încet Andrei.

— Să chemăm poate pe cineva?

— Îşi pierde răbdarea Kirill.

— Veniţi încoace!

— Strigă fără de veste Andrei.

Toţi aleargă la el, înţelegând după glas că s-a întâmplat ceva şi se opresc perplecşi în faţa icoanei lui Teofan.

În spatele călugărilor se aud paşi uşori şi repezi. Călugăraşul se întoarce. Nu e nimeni. Şi totuşi i s-a părut că cineva a trecut repede şi fără zgomot de la uşiţa cea joasă şi a dispărut în întuneric după o coloană. Călugăraşul face cruci mărunte una după alta, şi începe să murmure: „Născătoare de Dumnezeu, fecioara, bucură-te.”

Andrei priveşte la icoana concentrat şi aproape mânios. De pe scânduri se uită la el chipul sever al Mântuitorului atotştiitor, care şi-a pierdut încrederea în oameni.

Roagă-te şi te înfioară, cel întinat în păcat şi condamnat. Şi asta a zugrăvit-o un muritor de rând?! Străduindu-se să înţeleagă posibilităţile sufletului omenesc, Andrei distruge prin forţa închipuirii sale, strat cu strat, priplex cu priplex nuanţele tuşelor dese, născute de capriciul geniului lui Teofan, pătrunzând până la suprafaţa albicioasă a scândurii pentru a urmări naşterea chipului acela înspăimântător, de o mare forţă. Străduindu-se să înţeleagă logica imaginaţiei străine pe care o tăinuie icoana, Andrei se forţează să vadă felul în care au apărut primele contururi sigure şi cutezştoare, cele mai de jos straturi ale vopselei, întunecate şi de nepştruns. Iată însă că prin lovitura penelului se dăltuiesc cu un puternic relief buzele ce exprimă durerea, nuanţa luminoasă şi transparenţa trece într-o umbră adâncă, şi deodată pe chipul nedesluşit încă încep să se aştearnă cu o înfrigurată repeziciune, ca nişte cicatrice, proeminente pete de lumină-spaţii. Pe nas, pe frunte, pe maxilare, pe ochii care prind viaţă şi se însufleţesc. Sunt pete de lumină care reflectă focul! E o reflecţie a incendiului! Sunt licăririle orbitoare ale fulgerelor. Privirea zbuciumată, plină de reproş, străpunge sufletul şi nimic, nimic pe lume nu iartă ea în destinul nefericit al omului. Doamne, ce chip!

Răsună printre pereţii goi rugăciunea tânărului speriat. Faţa lui Andrei e acoperită de sudoare, şi pe genele lui tremură lacrimi.

În fundul catedralei apare un bătrânel negricios, slăbănog, surâde şi se furişează în vârfurile picioarelor pe lângă pereţi. Apoi se opreşte la câţiva paşi de călugări, ascultă „născătoarea de Dumnezeu” a călugărului, trage mult aer în piept, şi deodata strigă:

— A-a-a-a!

Zugravii de icoane se întorc speriaţi. In faţa lor stă Teofan Grecul – slab, ciufulit, cu un nas de vultur, cu un singur dinte în gura.

— Zugravi de icoane, care va să zică?

— Moare el de râs.

— Aşa mi-au spus.

— Adaugă el şi, subit, devine serios.

— Să vă uitaţi aţi venit?

— Să ne uităm – răspunde Daniil, cercetându-l surprins cu privirea pe Teofan.

— Uitaţi-vă, uitaţi-vă! O să începem îndată să dăm cu ulei.

El se apropie de icoană, o cântăreşte gospodăreşte din ochi privind-o printre gene, scoate cu multă grijă de pe suprafaţa ei lucioasă un fir de puf care se lipise.

Călugării privesc icoana, iar Teofan ii observă pieziş.

Andrei se uită la grec cu atenţie.

— De ce te uiţi la mine, uite-te acolo, spune Teofan lui Andrei.

— Se spune ca zugrăveşti repede?

— Întreabă Andrei.

— Da, repedE. Şi ce-i cu asta? Nu pot altfel. Mi se urăşte. Odată, m-am întins cu lucrul o săptămână întreagă. Nici nu l-am mai isprăvit, m-am săturat.

— Şi ai aruncat ce-ai zugrăvit?

— Întreabă Kirill.

— Şi ce mai la deal la vale, mi s-a urât de toate – uite-aşa!

— Oftează Teofan şi-şi trece muchea palmei peste beregată. O să mor curând.
— Adaogă el şi începe să tuşească.
— Ei, n-o fi chiar aşa!
— Observă Daniil nesigur.
— Nu, de ce, continuă Teofan.
— O să mor. Dăunezi am visat un înger. „Haide, a zis, cu mine”. Iar eu: „O sa mor eu repede şi fără tine.”. Asta-i.
— Da icoana aceea pe care n-ai isprăvit-o unde ai pus-o? Ai aruncat-o?
— Întreabă Kirill.
— De ce s-o arunc?
— Oftează Teofan. Am pus-o presă la varza murată.
— Am auzit că zugrăveşti în faţa privitorilor?
— Întreabă Daniil.
— De ce să nu se uite oamenii? Lasă-i să se uite dacă le place.
— Şi azi de ce nu se dă voie?
— Eu aş da voie, dar astăzi trebuie să vină marele cneaz să privească. Mie mi-e totuna. Numai când vine cneazul nu se dă voie la nimeni.
Grecul suspină din nou, se uită în sus la ferestrele înguste, luminoase, şi lovind cu palma peretele neregulat, zice cu tristeţe:
— E prea multă lumină aici. Şi nu-i destul loc. Asta-i.

Se înserează. Ca de fier forjat stă pădurea de pini. Pe marginea pădurii mişună tăietorii de lemne – călugării de la mânăstirea Sfântului Andronic şi ţăranii de pe pământurile mânăstireşti. Răsună înăbuşit loviturile de topoare şi în lumina înserării se cerne pulberea geruielii.
Pe lizieră Andrei şi Kirill taie un pin. Aşchiile răşinoase se împrăştie pe zăpadă. Kirill se îndreaptă din şale şi privind într-un punct, îşi pipăie pântecele.
— Mă doare. Ce-o fi aici? Pântecele, ori ce poate fi?
— Poate ai mâncat ceva – răspunde Andrei.

— Pe tine nu te doare?
— Se strâmbă de durere Kirill.
— Stai puţin – propune Andrei.
— Poate că o să-ţi treacă.
— A, dă-o încolo de durere!
Şi Kirill se apucă din nou de lucru.
— Nu-i nimic, o să-ţi treacă – îl linişteşe Andrei.
O bucată de timp lucrează amândoi în tăcere.
— Dacă o să te doară şi pe tine.
— Spune Kirill, înseamnă că ne-am fi otrăvit de ceva amândoi. Cine ştie ce porcărie am mâncat.
— Poate ai mâncat peştele pe care îi l-a adus ieri bătrânul tău.
Kirill îl priveşte cu răutate pe Andrei şi schiţează un zâmbet.
— Mă uit la voi, şi nu pot înţelege. Sunteţi fără inimă. Câinoşi. Sau poatE. Aşa trebuie sa fie, nu stiu.
— La ce te gândeşti când spui toate astea?
— Întreabă Andrei dus pe gânduri.
— La nimic, aşa. Ii faceţi rău omului, unui bătrân chiar, şi nici nu bşgaţi de seamă. Şi ceilalţi călugări, cei tineri, şi ei toţi sunt la fel. Noi am trăit alte vremuri. Vouă vă vine mai uşor.
— Nu ştiu cum, dar prea despici tu firul în patru.
Faţa lui Andrei pare străină, el ascultă demult fără luare aminte şi se gândeşte la cu totul altceva.
— Azi noapte am visat-o pe mama – spune el.
— Tu lasă, mama.
— Continuă cu emoţie Kirill.
— Nu decpic firul în patru. Ia să-mi spui tu sincer, ca în faşa lui Dumnezeu.
Dar Andrei nu-l ascultă. Inima lui strânge în ea sentimentul tainic că se apropie ceva demult aşteptat, ceva ce trezeşte în acelaşi timp şi nădejde şi nelinişte. Îl împresoară aducerile aminte.

Iată-l pe Andrei copilul sărind în lacul rece şi străveziu; trâmbe fumurii se lasă pieziş în jos, ating fumul transparent al apei, lumânind algele care se zbuciumă; cu o sclipire palidă a aurului solzilor s-a repezit într-o parte un caras speriat; încet şi frumos s-a ridicat de pe fund nisipul prundului răspândind în jur soare, apă şi umbre cenuşii; umbra lungă şi singuratecă a unei scoici bivalve s-a întretăţiat subit cu o altă umbră la fel cu ea şi a continuat mai departe, acolo unde prundul aproape s-a atins de suprafaţa însorită a lacului, mişcătoare ca sticla lichidă, şi unde înota Andrei cu ochii deshişi în apă, cu mâinile întinse. Acolo a ajuns scoica Andrei, a scos-o încetişor din nisip şi a dus-o în dreptul ochilor ca să vadă cum îşi va ascunde trupul delicat şi fără apărare între valvele sale lipsite de frumuseţe, închise spasmodic.

Îşi aduce el apoi aminte cum ploua, iar ei toţi trei stăteau sub un stejar tânăr, cum mergea prin câmp un şir lung de femei – aproape copile, cu buzele umflate de atâtea lacrimi zadarnice, sfâşietoare; cum altele, mai vârstnice, cu o privire fermă, plină de ură, mergeau încet, solemn, unite între ele prin tăcere şi aşteptarea execuţiei; scoţându-şi pe rând boboadele, priveau înainte cu insolenţă şi încăpăţânare, înaintând încet, una după alta spre locul unde în umbra carelor şedea cotropitorul şi retezea pe un butuc coadele muiereşti.

Şi îşi amintea el cum zbura în jos cu săniuţa, cum îi lăcrimau ochii de vânt şi de albeaţa zăpezii, şi tot derdeluşul era plin de siluietele mici ale băieţilor şi fetelor; copaci negri îi alergau în întâmpinare, iar după ei, pânza alba a râului iernatec cu un drum ce străbătea de la un capăt la altul suprafaţa lui orbitoare şi cu găurile negre ale copacilor lângă care, în genunchi, clăteau femeile rufele; şi copii îngrămădiţi în joc, acolo jos în mijlocul râului, unde el, încetinind mersul săniuţei a fost împresurat cu colbul scânteielor de nea; şi câinele flocos, plin de brusturi care ori îi sarea lătrând pe piept, ori încerca să lingă obrazul

înfierbântat şi surâzător al unei fetiţe ce reuşise să scape cu bine din încăierarea băieţilor pe omătul scânteietor din mijlocul râului.

Si din nou apare în mintea lui câmpia întinsa în jurul căreia abia stăpânindu-şi suferinţa oarbă stăteau neputincioşi şi umuliţi ţăranii şi-şi priveau nevestele mergând prin colbul moale şi adânc, încins peste zi, iar coadele de fete şi femei se legănau în ritmul mersului unduindu-se ca şerpii de partea dreaptă şi stingă a braţelor căzute în jos. Strângeau în mâini cu înfrigurare broboadele curate, tirându-le pe jos iar pe drum, lângă o căruţă, cu spatele la ele, şedea un om de pe alte meleaguri, cu capul asudat şi ras şi cu mişcări mecanice ale mâinii amorţite de oboseală, aplica lovituri cu sabia ce scânteia la soare.

Şi iată-l din nou sub apa unde ca legate de o singura aţă, au zbughit-o în întuneric micii peştişori argintii. Adâncimea înnegurată şi rece a lacului se împotrivea, îl împingea, părul îi intra în ochi plutea deasupra capului; acoperit cu băşicuţe mărunte, lucitoare ca argintul viu, se legăna lujerul alunecos de un roşu închis al nufărului pe care Andrei şi l-a tras spre faţă, privindu-i îndelung floarea galbenă, netedă la pipăit, scânteind sub apa cu o aureola ţesută din lumina soarelui. Floarea a ieşit încet la suprafaţă după ce Andrei s-a îndurat să-i dea drumul; prin apă a văzut el un soare legănat şi tulbure şi, făcându-şi vânt cu mâinile prin apa elastică a început să se apropie de el, temându-se că nu va avea destul aer, că se va sufoca, că-i vor plesni plămânii. Şi, iată, în clipa aceasta, apa s-a zbuciumat cu putere şi de pe ţărm a căzut un om. Hainele omului au început să se înnegrească cu repeziciune şi ochii lui morţi, migdalaţi, erau larg deschişi. Pe firul apei scotea abur sângele şi prin norişorul acela roşu, Andrei, ţinându-şi încordat gura deschisă a trecut pe nerăsuflate, înainte de a soarbe o înghiţitură din aerul dătător de viaţă, cald, cu iz de mlaştină. Tânărul fusese ucis de o săgeată.

De undeva, de departe se abat până la auzul lui Andrei troznetul ameninţător al unui copac.

— Lasă-mă şi pe mine să dau ultima lovitură!

— Se aude glasul lui Kirill.

— Du-te! Dă-te la o parte – zbiară Kirill.

— Păzea! Ce-i cu tine, Andrei? Ai înnebunit?!

Cu zgomot înspăimântător, împrăştiind cetina neagră şi stârnind un nor de pulbere de zăpadă, cade pinul secular. Andrei, pe care Kirill l-a împins în ultimul moment de sub copacul ce se prăbuşea, stă gânditor, cu privirea plecată.

— Asta-i bună!

— Se miră Kirill.

Norul de zăpadă se aşează lin pe pământ. Andrei se întoarce tăcut şi merge de-a lungul tulpinii arborelui doborât, iar picioarele i se afundă adânc în zăpadă.

— Ce ai Andrei? Andrei! Îl strigă din urmă Kirill.

— Eu pot mai bine.

— Mai bine decât ce?

— Mai bine.

— Decât ce mai bine?

— Mai bine decât Teofan Grecul.

— Teme-te de Dumnezeu, Andrei. E păcat. Trufie-i asta?

— Doamne.

— Suspină Andrei şi-şi acoperă faţa cu mâinile.

Kirill îl priveşte din urmă pe sub sprâncene.

Andrei surâde şi se depărtează tot mai mult şi mai mult pe albul imaculat al zăpezii.

El iese pe şleah şi se opreşte deodată. Prin faţa lui trece o herghelie imensă învăluită de aburul cald al răsuflării cailor. Caii merg clătinându-şi obosiţi capetele, fornăind trişti, răscolind zăpada galbenă a drumului şi privind gânditori la toate lucrurile ciudate ce le ies în cale. Andrei se uită distrat la spinările rotunde ale cailor care merg agale pe drumul fără de margini şi se gândeşte concentrat la ceva.

— Aşează-te, te duc, îi întrerupe gândurile glasul cuiva.

Andrei ridică capul şi vede un tătar surâzător îmbrăcat în haine bogate, calare pe un armăsar acoperit cu spume.

— Mulţumesc, ajung şi singur.

— Răspunde Andrei şi întorcându-se îşi urmează calea.

Tătarul trage frâul şi merge după dânsul. O bucată de vreme îl urmează, apoi îl ajunge din urmă şi merge tăcut, atingâgu-i cotul cu piciorul băgat în scara şelei. Andrei păşeşte fără să-şi ridice capul, şi străduindu-se să nu ia în seamă călăreţul.

— Eşti obosit, aşează-te – aude Andrei insistenta invitaţie.

Andrei grăbeşte pasul. Atunci tătarul începe să-l împingă pe călugăr de pe marginea drumului în zăpada neumblată încă. Andrei îi opune o rezistenţă tacită şi încăpăţinată, dar scara şeii i se implântă dureros în cot. Andrei se prăbuşeşte în zăpadă, se opreşte şi ridică spre tătarul surâzător o privire plină de o ură neîmpăcată.

— Aşează-te, te duc!

— Repetă călăreţul.

Andrei stă o clipă în cumpănă, apoi se decide şi, desfăcând frâele legate de şeaua iepii cenuşii, încalecă.

Un timp merg în tăcere împreună.

— Ce zici de caii mei?

— Întreabă deodată tătarul.

— Nu mă pricep defel la cai.

— Chiar defel? De ce taci?

Andrei nu răspunde. Tătarul îl exanimează cu privirea pe călugăr şi este încântat de deruta acestuia.

Andrei, muşcându-şi buzele priveşte câmpul aşternut cu zăpadă în umbra înserării.

— Tu la Moscova?

— Îl întreabă din nou călăreţul pe Andrei.

— Nu, merg departe. La mânăstirea Sfântului Andronic.

— Cal tătăresc, bun cal.

— Tare i-ar fi plăcut, se vede, să stea de vorbă cu cineva după ce a călătorit singur atâta vreme.

— Tău, pământ bun pământ. La Moscova vând cal scump.

— Continuă tovarăşul de drum.
— Cum crezi?
— Nu ştiu, poate o să-l vinzi.
— Cal tătăresc – puternic, cal gustos – spune tătarul.
— Şi plescăind din limbă începe să fredoneze cu o voce răguşită un cântec.

Andrei, legănat în şaua veche tocită, priveşte drumul bătătorit, murdar ca buzunul (buzunaşa numeau tătarii sarea nemăcinată de bucătărie; n.a.) şi nu poate înţelege deloc dacă e trist sau vesel cântecul pe care-l fredonează tătarul cu vocea lui dogită. In clipa când Andrei hotărăşte să se dea jos de pe cal şi-şi trece piciorul peste oblâncul şeii, tătarul curmă cântecul, şi, apucându-l de cot, strecoară printre dinţi:

— Şezi. Şezi.

Se perindă pe dinaintea ochilor câmpii singuratice, înzăpezite, gardurile rupte, copacii ciufuliţi cu cioburile rămase goale în timp de iarnă. Andrei şade cu mâinile îngheţate ascunse în subsuori, privind drept înainte cu ochi plini de ură.

— Frig?
— Nu.
— De ce minţi?
— Tătarul scoate mânuşile cu un deget, brodate cu fir de argint şi le întinde lui Andrei. Na!
— N-am nevoie.
— Ia, de pe voinic rus, ucis scos. Ia!
— Înţelege că mi-e cald.
— Glumit, ia!

Andrei clatină din cap.

— Ia!
— Zbiară tătarul.
— Ia mai du-te încolo! Ce te legi de mine?!
— Strigă cu înverşunare Andrei.

Negustorul râde, pune mânuşile pe oblâncul şeii şi scoate din raniţă o bucată de carne uscată. Apoi, scoţând din sân

un cuţit, taie o bucăţică şi o pune în gură s-o dezgheţe.
— Carne de cal vrei?
— Mormăie el.
— Nu.
— Nu place?
— Nu-mi place.
— Nu-i nimic, obişnuieşti.
— Oftează tătarul.
În aerul îngheţat al înserării apar fantomatic zidurile mânăstirii. Armăsarul se poticneşte sub călăreţ şi lovind mărunt cu copitele pământul trece la trap. Cât p-aci să-şi piardă mânuşile, carnea şi pumnalul, înjurând tătărăşte negustorul îşi struneşte calul.
— La mine patru nevasta rus. – declară el clefăind cu poftă, trei bun, unu rău.
Apoi dintr-o dată încetează sa mestece şi se uită ţinta la Andrei. Îşi ascunde fără grabă legătura cu carne în sân şi ţipă înverşunat:
— Ia, dă jos! De pe cal meu râios, împuţit, blestemat, cal tătărăsc, dă jos.
Andrei sare de pe cal şi se îndepărtează grăbit, cu buzele strânse de mânie, cu mâinile împreunate pe pântece. Tătarul merge în urma lui privindu-l tăcut pe călugăr din spate. Apoi, cu o umbră de zâbmet, rosteşte:
— Toată viaţa ta umbli pe picioare. Noi suntem mulţi, voi – puţini.
Trec solemn prin faţă zidurile negre ale mânăstirii. Tătarul îl urmăreşte pas cu pas pe Andrei.
— Eu singur văzut pe cneaz al tău; venit la Ordă, căzut de pe cal, târit în genunchi, tot caftanul rupt.
— Hohoteşte dogit călăreţul.
Andrei se opreşte pe neaşteptate şi spune încet:
— Am sa te ucid.
— Şi ridicând de pe drum un par acoperit cu gheaţă, se aruncă asupra călăreţului.

Cu o mişcare de războinic încercat, acela se pleacă fără grabă, şi prăjina grea alunecă din degetele înlemnite ale lui Andrei.

— Omărău eşti. Rusul tot e rău.

— Zice jignit călăreţul şi atinge cu călcâiele coastele ude ale armăsarului.

— Iar eu, pentru răutatea ta, dau la tine un dar.

— Tătarul bagă degetele în gura şi împrejurimile cufundate în semiobscuritate răsună de chiot tâlhăresc.

Armăsarul îl duce pe negustor la herghelie, iar pe drum, ascultând de porunca tătarului rămâne o iapă corbie rebegită. Ea stă de-a curmezişul drumuil – aproape de Andrei şi tresare de frig.

Andrei se dă îndărăt spre poartă, se strecoară pe poarta cea mică şi, uitându-se în jur, merge repede prin curtea pustie spre chilii.

Iapa se apropie de poartă, suspină zgomotos, miroase crăpătura dintre scândurile gardului, nechează lung şi trist în urma lui Andrei, a cărui siluietă se topeşte în amurgul ce stă să cadă.

Vânătoarea. Vara anului 1403.

Pe un drum aproape neumblat de pădure, merg doi oameni: Andrei şi învăţăcelul său Foma – un băiat deşirat de vreo cinsprezece ani.

E dimineaţă. Aburi se ridică deasupra ierburilor înalte: pământul se încălzeşte, îşi revine la căldura soarelui după ploaia din timpul nopţii. Andrei merge înainte, iar Foma îl urmează agale, uitându-se plictisit în jos şi pipăindu-şi obrazul muşcat de albine.

— Cine te-a rugat? Eu te-am rugat? Ori părintele Daniil te-a rugat?!

— Ai stricat o icoana bună.

— Tu singur ai spus – „o iconişoară nu prea grozavă”.

— Se justifică Foma.

— Ei, cum o fi fost, cum n-o fi fost, pentru tine, oricum, era bună! A stat meşterul neajutat, neîndrumat de nimeni, s-a

străduit. Păi icoana are cel puţin o sută de ani. Şi vii tu, pui mâna pe ea, nu întrebi pe nimeni şi-i trânteşti sineala pe unde nimereşti. Crezi că-i lucru uşor să reînnoieşti o icoană?

— Am să zugrăvesc eu alta.

— Ţine minte ce-ţi spun: vrei să înveţi – învaţă, nu vrei – pleacă mai repede de aici şi.

— Andrei se încurcă şi tace.

— Eu i-am spălat lui Daniil trei ani penelurile până când mi-a încredinţat o icoană. Şi nu s-o reînnoiesc, ci numai s-o spăl.

— Dar tu încredinţezi?

— Ţie cum aş putea să-ţi încredinţez? Minţi la fiecare pas! Ai venit ieri cu rasa năclăioasă de se lipise toată. Unde ai fost ieri?

— La prisacă.

— Provocator de cinstit recunoaşte Foma.

— Şi de ce mi-ai spus că te-ai dus să faci baie la gârlă? Uite-te şi tu cu cine semeni!

— Se opreşte Andrei lângă o mlaştină de pădure făcuta din apa ploii.

— Uită-te la tine cu cine semeni – îi dă un brânci după ceafă – udă-te cu apă, freacă-te cu pământ, fă ceva, ca să nu te umfli tot ca un godac.

— Acum, mai ştii, o fi poate târziu.

— Lăsându-se pe un genunchi în faţa băltoacei bombăne Foma – n-o să mai ajute asta.

— Şi ce le mai scorneşti tu, frate! Nu mai au sfârşit scornelile tale.

— Privind îngândurat apa, spune Andrei.

Un păianjen de baltă alunecă cu repeziciune pe apă, făcându-şi harnic vânt înainte pe suprafaţa ei elastică.

— Mă gândesc dacă nu cumva te-ai îmbolnăvit de vreo boală.

— Ce fe de boală?

— Întreabă speriat Foma.

— Se prea poate să fie o boală din asta când omul minte, minte şi de oprit nu se poate opri.

— Toţi mint.

— Foma scoate de pe fundul băltoacei o bucată de lut şi o aplică pe obrazul umflat. Pe egumen îl faceţi între voi cu ou şi cu oţet, iar după aceea îi pupaţi mâna. Fratele Nikolai s-a beţivit şi a spus că-i bolnav. Şi chiar şi tu însuţi.

— Ce fac eu însumi?

— Se aprinde la faţă Andrei.

— Ei, aşa am zis şi eu. Nimic!

Lângă un copac, în umbra tufelor acoperite cu nişte flori neîmbietoare, stă Kirill. Desface coaja de pe trunchiul unui alun tânăr şi ascultă ce vorbesc între ei învăţătorul ăi învăţăcelul.

— De ce ai tăcut?

— Îl întreabă supărat Andrei pe Foma.

— Păi nici tu nu spui întotdeauna adevărul!

— Izbucneşte Foma.

— Când ai căşunat pe cineva, nici în ruptul capului n-o să spui adevărul în faţă. Ce-s eu prost, nu văd?

— Pe cine am căşunat eu?

— Îl întreabă uluit Andrei – ce ai, nu eşti zdravăn? Nu pricepi nimic.

Foma supărat, zâmbeşte cu înţeles, întinzându-şi pe faţă lutul ud.

Doi păianjeni de baltă aleargă acum pe apa adâncă; ocolind firele de cetină şi iarbă, se opresc nemişcaţi cu beşicuţele de aer ce s-au prins de ei, şi vântul îi întoarnă cu încăpăţânare din drum plimbându-i pe suprafaţa mlaştinii unde se oglindesc vârfurile copacilor pădurii.

Pe nisipul ud se aşează o codobatură. Aleargă pe picioarele ei negre ca de sârmă, lăsând urme abia perceptibile şi-şi scutură, mărunt-mărunt, ca prinsă de resort, coada lipsită de astâmpăr.

— Uite, Foma.

— Şopteşte Andrei.

— Ce vrei?
— Borboroseşte supărat Foma.
— Uită-te, îţi spun!
— La ce să mă uit?
Codobatura rămâne o clipă nemişcată, apoi sare într-o parte şi dispare.
— La nimic, nătărăule.
— Oftează Andrei şi-şi continuă drumul. Nu înţeleg cum de te-am luat pe tine ca învăţăcel?!
— Aşa eşti tu întotdeauna. Spui într-un fel apoi într-alt fel. Singur îi spuneai părintelui Daniil: „Asta le vede la un arşin sub pământ şi-i place „golubeţ-ul” (golubeţ – vopsea albastră, folosită de pictorii de icoane) –. Da.
— Bine, dar pe atunci erai un alt om! Erai harnic, nu minţeai.
— Oricum, eu tot le văd mai bine decât toţi ceilalţi!
— C-e-e-e?!
— Se revoltă Andrei şi se opreşte în mijlocul drumului.
— Bine, să vedem. Dacă de acum în colo mai faci vreo greşeală, o să speli trei ani penelurile! S-a înţeles?
— Ba.
— Răspunse nesigur Foma şi-i pare rău acum că s-a lăudat.
— Ce-i asta?
— Întreabă Andrei, arătând o răchită de la marginea drumului care a atârnat nişte crengi uşoare în bătaia vântului.
— Ce. Răchită. Foma tărăgănează speriat cu răspunsul. Volbură.
Andrei zâmbeşte cu dispreţ.
— Volbură. Volbură-i asta? Asta-i hamei, blegule!
— Să fie şi hamei.
— Să fie şi hamei„! Nu „să fie şi hamei”, ci hamei!
— De ce strigi?!
— Se burzuluieşte Foma. Tu m-ai chemat şi tot tu faci gură!

— Ai să speli trei ani penelurile, băiete! Întunecat eşti, frate, la minte! Hameiul, păi asta să ştii. Este cu totul deosebit. Nu vrea să ştie de nici o pravilă. Uită-te, şi-a aruncat una din plete la dreapta, a vrut să-şi ia avânt cu astălaltă la stânga, dar n-a mai fost loc. Atunci şi-a atârnat-o în jos – şi-i stă bine şi aşa.

— Când explică, Andrei se ajută cu mâinile şi se aprinde din ce în ce mai mult.

— Pentru el, pentru homeiul ăsta, nu sunt legi: toţi copacii cresc în sus, iarba, florile, iar ăsta, vezi şi tu, s-a căţărat până sus, nu mai are loc, şi a prins să crească în jos. Şi toate i se potrivesc. Cum îi trece prin minte, aşa îşi întinde podoabele.

— Andrei îşi curmă brusc cuvintele şi privirea lui devine turbure de mânie: Foma stă cu spatele la el, nu ascultă şi demonstrativ se uită în altă parte.

— Ştii ce.

— Zice încet Andrei.

— Te-ai făcut atât de deştept, încât n-am să te mai învăţ nimic.

— De ce să mai învăţ?

— Surâde cu amărăciune Foma. Eu, oricum, tot o să trebuiască să spăl penelurile. Şi vocea lui tremură de obidă.

— Gata! Nu mai pot! Nu pot! Du-te învăţăcel la Kirill, Doamne iartă-mă!

— Andrei se întoarce mânios, şi încercând să pară liniştit, o ia spre pădure.

— Şi o să mă duc! Ia te uită la el.

— Bombăne Foma.

În pădure cântă răsunător şi monoton măcăleandrul. Cu ochii plini de lacrimi Foma se uită la răchita aducătoare de ponoase. Privirea lui urmăreşte mişcarea capricioasă a hameiului care se caţără în sus, se împleteşte, se înmulţeşte, îşi aruncă în toate părţile mustăţile creţe şi conurile micuţe de un verde deschis, cu solzişori subţiri şi uscaţi, adunate în ciorchini uşori şi foşnitori.

Foma suspină, se uită îndărăt şi aude glasul răsunător al lui Andrei:

— Foma-a-a!

Băiatul nu răspunde.

— Ucenic ca vai de lume! Vino încoace!

De după copaci apare Andrei.

— N-am să vin.

— Mormăie sub nas Foma.

— Ce-ai spus?

— Nimic.

— Bombăne Foma şi merge cu paşi târşiţi în întâmpinarea învăţătorului.

Codobatura aleargă uşor pe nisip bătând din când în când din aripi şi împrăştiind din mers puful păpădiilor, apucă păianjenul de baltă care nu avusese timp s-o şteargă, şi dispare în tufiş.

Atunci când Andrei şi Foma se fac nevăzuţi după cotitura drumului, Kirill iese din lăstăriş şi cu un zâmbet strâmb, se apropie de mlaştină. Se apleacă deasupra, vede în oglinda ei siluieta sa întunecoasă, apoi merge pe marginea drumului şi se opreşte o clipă lângă rachita pe care s-a încolăcit hameiul şi pleacă zorit mai departe. Ajungând la cotitură, el se uită cu prudenţă de după un copac şi nu iese din ascunzătoarea sa decât atunci când se convinge că nu-i nimeni pe drum.

Kirill fuge cât îl ţin picioarele înapoi, fuge la întâmplare, dând la o parte crengile mlădioase ale alunişului şi înţepeneşte deodată pe loc înainte de a se avânta în poiana acoperită cu ferigi, care s-a aşternut subit la picioarele lui.

Andrei şi Foma stau de vorba în mijlocul poienei. Arătându-i ceva lui Foma, Andrei se aşează pe vine. Foma se aşează alături şi se uită în pământ. Şi dintr-o dată, spre marea surprindere a lui kirill, amândoi se culcă în ferigi şi se târăsc undeva într-o parte.

Desişul fără trecere al ferigilor îi înconjoară din toate părţile pe Andrei şi Foma, ca o pădure imensă. Trunchiuri

netede, strălucitoare, semiobscuritate fumurie, lumina soarelui ce se lăsa lin în jos şi se cerne peste coroanele plate îmbinate între ele ale ferigilor care astupă cerul.

— Iţi place?

— Întreabă Andrei.

— Da, merge. Răspunde Foma.

— Uită-te, uită-te mai bine!

Ceva mai departe, prin rarişte a tufelor, se întrezăreşte scilpirea apelor. Ei se târăsc până la malul lacului pădurii.

— Poate că ar fi mai bine să pleci de la mine, să te duci la altcineva să înveţi?

— Întreabă cu o voce scăzută Andrei.

— Ce să fac, dacă mă alungi.

— Ei bine, ajunge!

— Zâmbeşte Andrei, şi deodată devine serios.

— Ia uită-te. Ce-o fi şi asta?

— El dă încet la o parte crengile ferigii.

O pereche de lebede. Ea se găteşte: cercetează cu ciocul său trandafiriu fiecare pană; smulge şi aruncă în apă pe cele slabe. El – încrezut, se uită la ea, îi dă ocol înotând cu mişcări line şi purtându-şi drept în sus capul, covârşit de sentimentul propriei demnităţi.

Creanga subţire cu frunze înguste a salciei face plecăciuni, atinge apa parcă ar bea, şi din sorbiturile ei se iscă în jur cercuri concentrice.

Întinzându-şi gâtul şi continuând să zâmbească Kirill iese în mijlocul poienii, acolo unde acum câteva clipe au stat Andrei şi Foma, cercetează atent pământul de sub picioare, fără să găsească, probabil ceea ce căuta.

Atunci, privind hoţeşte în urmă, se apleacă până la pământ şi priveşte în desişul ferigelor. Şi iar nu găseşte nimic.

Neînţelegând nimic, Kirill se lasă nehotărât în genunchi şi dând la o parte feriga se culcă la pământ şi se târăşte privind cu nedumerire în părţi.

Lebedele alunecă mereu pe lac şi în dreptul vâltorii, unde apa se întunecă tainic, par orbitor de albe. Ele s-au atins

uşor una de alta – şi au rămas nemişcate; cu gâturile îndoite se uită acum în abisul negru al vâltorii şi nu se poate şti de ce-şi aduc ele aminte, ce simt.

Creanga salciei face plecăciuni, pare că bea, şi cercuri negre se împrăştie pe oglinda sclipitoare a apei.

Andrei şi Foma stau în ferigi, chiar lângă apa, aproape fără să răsufle.

De-a curmezişul lacului liniştit, prin faţa perechilor împietrite, rămase în nemişcare, înoată o lebădă. O nelinişteşte ceva. Poate singurătatea ori, poate, plecăciunile tot aceleaşi şi aceleaşi la infinit pe care le face apei creanga de salcie şi cercurile tainice ce se iscă în jurul ei.

— Ce-i cu ea?

— Şopteşte Foma.

— E lebădoiul călăuză.

— Spune dintr-o suflare Andrei.

— Şi el, de ce.

Lebădoiul îşi întinde gâtul, se uită în amândouă părţile şi făcându-şi vânt cu o mişcare lină, face cale întoarsă înotând încet înapoi. Tot mai încet, tot mai încet, până se opreşte dea binelea.

El a văzut pământul de la înălţimea la care zbura cârdul sau prin fâşiile de noroi, a văzut şi umbrele norilor alergând peste câmpuri galbene şi verzi, peste păduri dese – întunecate, şi peste zariştile lor luminoase, păduri cu pete negre lăsate de incendii şi cu cerculeţele lacurilor mult îndrăgite, senine ca cerul.

Lebădoiul călăuză învârte din coadă şi scufundă capul sub apă.

Andrei îşi trece privirea la perechea de lebede încremenite în extaz, foarte aproape de ţărm. Vântul mână încet în rogozul foşnitor cele două lebede lipsite de apărare, rupte de restul lumii.

Creanga salciei atinge apa, aleargă din nou cercuri concentrice şi deodată, călăuza se aruncă într-o parte, şi lovind apa cu aripile strigă poruncitor şi disperat. Cârdul se

aruncă spre el, lebedele gâgâind se întorc în partea opusă direcâiei vântului şi sbuciumând zgomotos apa, una după alta se ridică greoi în aer.

Fără să-şi dea încă seama de ceea ce s-a întâmplat, Andrei şi Foma sar din loc, îşi agită mâinile în aer şi scot strigăte de admiraţie.

Şi aici începe lucrul cel mai groaznic.

Călăuza, care zbura înaintea cârdului se răstoarnă deodată în aer, bate ca în spasm aerul cu o aripă, şi pierzându-şi penele, cade în jos, frângând cu corpul său greu crengile copacilor de pe ţărmul apei.

Moartea călăuzei înseamnă moartea cârdului. Lebedele zboară vertiginos deasupra lacului şi bătând şuierător din aripi, se aruncă speriate dintr-o parte în alta.

Latră de se îneacă câinii, aleargă cât îi ţin picioarele de-a lungul malului sărind peste băltoacele murdare şi arborii prăvăliţi. Trosnesc crengile uscate, gonesc călăreţii, zboară ca fulgii de nea după vânt, pene albe, uşoare. Una după alta cad cu strigăte păsările albe şi se zbat cu aripile rupte în hăţişurile de ferigă.

O vânătoare pasionată, captivanta. Strigăte, lătrat de câini, fluierături.

Îndârjiţi de sângele vărsat, călăreţii întră galop în lac, caii acoperiţi de spume îşi îndoaie picioarele în noroiul alunecos şi vânătorii ridicând încet arcurile încordate, ucid ultimele lebede care se agită deasupra apei.

Deasupra lacului cu apele tulburi şi stuful mototolit, zboară puful alb dus de vânt. Din nou se aşterne liniştea.

În poiana cu ferigi, stau trântiţi pe un covor vânătorii. La o parte, priponiţi de tufe, îşi zornăie căpestrele caii înşeuaţi. Un tânăr vânător îşi şterge cu mâneca faţa asudată, ia din mâinile unui slujnic un ulcior şi îşi potoleşte setea, iar apa se prelinge pe marginile ulcelei.

— E timpul să plecăm, cneazule, n-avem de ce să mai stăm aici – îi spune speriat cneazului un boier vârstnic, uitându-se în jur.

Pe lizieră ies unul după altul oamenii cneazului încărcaţi cu lebedele vânate, pe care le aruncă la grămadă. Câinii cu limbile scoase, răsuflă repezit şi zgomotos, străduindu-se să nu se uite la vânat.

— Grozav băiat – Grişka ăsta, bine a mai stat el la pândă!

— Aruncând ulciorul în iarbă, spune vesel cneazul.

— Grişka!

Apare Grişka – pistruiat, zâmbitor, într-o cămaşa ruptă.

— Uite colo una s-a oprit în copac. Du-te şi adu-o.

— Spune cneazul privind în sus.

Grişka devine dintr-o data serios, îşi scoate cizmele şi se urca în copac.

— Haide să plecăm, cneazule, nu tărăgăna, insistă boierul. Ştii doar că nu eşti pe moşia ta.

— A! Dă din mină cneazul.

— Lasă măcar să se odihnească caii. Nu ne-a văzut, doar, nimeni!

— Of! N-o să ne ierte frăţiorul tău dacă o să afle! O să ne ucidă la mama dracului.

— Borboroseşte boierul.

— Frăţiorului mai mare îi umblă gândul numai după muieri. E greu de urnit frăţiorul nostru! În propria-i ocină se poate rătăci.

— Să dea Dumnezeu. –, murmură cineva din cei trântiţi pe covor.

În timpul acesta în pădure se iscă un tropot de cai care se apropie şi toţi sar din loc. In poiană ajunge în goană un călăreţ şi struninid calul strigă:

— Vreo patruzeci de oameni trec râul! Se pare că marele cneaz a ieşit la vânătoare.

— Unde-i?

— Păleşte cneazul.

— Se apropie de pădure!

— Da până acum unde ai fost! Am să-ţi trag o mamă de bătaie, pui de căţea, firea-i tu blestemat.

— Urlă cneazul repezându-se în şa.

— Vanika, Grişka, Mittka! Luaţi totul! Grişka, ia totul!

Peste câteva clipe poiana-i pustie. In pădure se stinge treptat tropotul de copite.

Deasupra poienei în lumina strălucitoare a soarleui înoată în văzduh un fulg alb.

Şi iată, din pădure, cu priviri mânioase rotite în jur, iese întreg alaiul de vânătoare al marelui cneaz. In faţă, în mijlocul vânătorilor în haine scumpe – cneazul însuşi. Seamănă ca două picături de apă cu fratele mai mic, numai ca barba-i este mai neagră iar nasul niţel înclinat într-o parte, e vătămat lângă rădăcină.

Marele cneaz opreşte calul, scarmănă cu degetele firele barbişonului privind poiana de ferigi cu urme de oameni şi cai şi presărată cu puf de lebădă, apoi spune cu o satisfacţie răutăcioasă:

— Aşa-a-a –. Bine-e-e.

Şi marele cneaz cu toţi vânătorii săi, părăsesc la pas poiana.

Trece o rafală de vânt rece, foşnesc vârfurile copacilor şi cade de sus pe poiana o lebădă schilodită pe care Grişka, grăbit cum era, nu avusese timp să o scoată din copac. Lebăda e încă vie, aripile ei rupte tresar, iar trupul ei tremura ca scuturat de friguri.

Printre norii sfâşiaţi pământul se depărta tot mai mult. Norii se buluceau întruna, tot mai rar şi mai rar se zăreau prin puţinele goluri luminoase lacurile natale, şi pământul a dispărut pentru totdeauna după giulgiul alb şi strălucitor al norilor.

Invitaţie la Kremlin. Iarna anului 1405.

Şi a venit din nou iarna. Lângă o fereastră mică, nespălată şi ticsită cu vechituri, şade Kirill cu o scândură pregătită pentru zugrăvit. In colţul opus al chiliei spoite cu var, deasupra unei căzi cu apă, se ridică fumul albastru al opaiţului care stă să se stângă.

Ochii lui Kirill sunt roşii, umflaţi. Priveşte prin geamul îngheţat care răpeşte zilei toată lumina, şi se gândeşte

concentrat la ceva. In conştiinţa lui se perindă frânturi din nişte aduceri aminte care îi tulbură liniştea.

El îl vede stând până la genunchi în zăpadă, între trunchiurile înalte ale copacilor; un pin secular se apleacă cu un trosnet surd, şi încet, ca în vis, se prăbuşeşte la pământ peste Andrei, frângând crengile uscate şi ridicând un nor de pulbere de zăpadă. Iar el, Kirill, care a rămas mut în aşteptare, urmăreşte cum un vânt domol duce mai departe norul de nea şi îl vede pe Rubliov întors cu spatele, viu şi nevătămat.

De după uşă se aude zgomot, uşi trântite şi strigătul:

— Foma! Dă cojocul, Foma! Ce? Blana de oaie?! Unde-i?!

— Şi cineva aleargă tropotind prin faţa chiliei.

Kirill îşi face cruce, pune la o parte icoana neîncepută, şi îndreptându-se din şale cu greu, merge spre uşă. Se îmbracă, ia din colţ coşul cu rufe ude şi iese fără zgomot în coridor.

Jos, sub zidurile mânăstirii – copci. Lângă fiecare copca – câţiva oameni. Kirill coboară cu băgare de seamă pe cărare cu coşul şi cobiliţa, iese pe gheaţă şi apropiindu-se de tovarăşii săi aşterne pe zăpadă o rogojină.

— Iată că a venit şi Kirill.

— Zice Andrei.

— Ei, cum stai cu icoana, ai isprăvit-o?

— Întreabă Daniil.

— Parcă am isprăvit-o.

— Ai isprăvit icoana?

— Se interesează preocupat un călugăr cu părul creţ, de lângă copca de alături. Kirill dă afirmativ din cap.

— Ai să ne-o arăţi?

— Ardeţi de nerăbdare să o vedeţi?

— Strâmbă din buze Kirill.

Andrei pune pe gheaţă pantalonii storşi şi cu mâinile ascunse în subsuori, spune cu mirare:

— Mie însă, după cum văd, nu-mi iese nimic. De ce oare?

— Nu-mi place nici de frică să spăl rufele astea!

— Îndreptându-şi spatele lângă copcă, declară un lungan.
— Şi când te gândeşti că la Savino-Storojevsk treaba asta-i tare îndrăgită.
— Râde încetişor călugărul cu părul creţ.
— Este lucru ştiut.
— Se amestecă în vorbă un monah gras, cu obraz de muiere, că acolo. Acolo pravilele nu se încalcă. Şi nu se păcătuieşte în faţa lui Dumnezeu sfântul.
— Cum de nu!
— Râde lunganul. Acolo egumenul adună muieri de pe meleagurile învecinate, iar ele – muierile.
— Lunganul răguşit face cu mâinile un gest expresiv.
— Spală rufişoare din astea!
Răsună un hohot de râs. Numai Kirill tace, clătind atent o cămaşă grea în apa rece ca gheaţa.
— Şi am mai auzit eu că la Galici.
— Întră în vorbă cineva de la o copcă vecină.
— Doar un perete desparte manăstirea de călugări de cea de maici.
— Şi?
— Nu se poate abţine lunganul.
— Şi că acolo un călugăr a făcut o gaură în perete!
— Cu ce?
Din nou hohote de râs. Călugărul cel creţ geme chiar de încântare, rostogolindu-se pe gheaţă. Kirill nu se mai poate stăpâni, îşi lasă pe genunchi mâinile înroşite de apa rece, şi cu un glas tremurat zice:
— Doamne, cum de poţi asculta toate astea?!
Toţi amuţesc, şi în liniştea ce s-a lăsat, numai Serafim – călugărul cu faţa de muiere – borboroseşte speriat:
— Gata, gata. Nu-i nimic. Totul e bine.
La copca de alături Foma udă alene în apă o cămaşă. In faţa lui stă în genunchi Piotr, un posluşnic tânăr, şi se uită în apa neagră care scoate aburi.
— O să ţi se prindă genunchii de gheaţă. Ce faci, dormi?
— I se adresează Foma.

— Haide, clăteşte!
— Şi de ce să clătesc?
— Întreabă Piotr zâmbind.
— Vezi să nu răceşti. Ai să răceşti – continuş fără noimă Foma, privind spre celălalt mal. Acolo, coboară pe cărare o fată tânără cu găleţile goale. Foma scoate din copcă o aşchie mică de gheaţă şi o ţine în palmă.
— Ce culoare are aşchia? Întreabă el.
— Străvezie.
— Tu singur eşti străveziu.
— Atunci, verzuie.
— Tu singur eşti verzui.
Andrei aruncă în coş cămaşa spălată.
— Am priceput tot!
— Declară el.
— Tot. N-o să mă mai ating de ea o lună întreagă, chiar dacă ar fi să mă taie în bucăţi!
— De cine?
— Nu înţelege Daniil.
— De icoană. Nu văd nimic! Nici culoare, nimic! Prea mult m-am uitat! Trebuie să ne aerisim cumva. Ce zici, Daniil?
— Şi cam ce ai vrea tu?
— Ce-aş vrea?
— Andrei îşi plimbă privirea peste călugării care lucrează lângă copci, peste râul acoperit cu gheaţă cu sclipiri palide, peste tufele încâlcite de pe malul drept, unde coboară pe potecă fata cu găleţile şi mai întreabă o dată:
— Ce-aş vrea?
Încălzindu-şi cu răsuflarea-i mâinile îngheţate, Daniil se uită cu atenţie la Andrei, Andrei zâmbeşte şi spune:
— Nu vreau nimic. Să mergem la Moscova să-l vedem pe Teofan! A?
— Propune el, şi se adresează lui Kirill.
— Mergem?
— Nu.
— Zice acela emoţionat.

— De ce?
— Mi s-au rupt opincile.
— Kirill îşi arată opinca ruptă.
— O să facem rost de încălţări. Ce ai?
— Se miră Andrei.
Kirill nu răspunde.
— Ei, ce zici, ai să vii?
— Insistă Daniil.
— Nu, fără să se uite la nimeni repetă isteric Kirill.
— De ce?
— Andrei se uită atent la Kirill.
— Eu trebuie sa lucrez!
— Kirill ridică spre Andrei nişte ochi albi de furie.
— Înţelegi? Să lucrez!
— Toţi trebuie să lucreze.
— Încearcă să glumească Daniil.
— Nu.
— Se aprinde Kirill şi face un semn cu capul în partea lui Andrei.
— El poate să se aerisească, să se târâie prin iarba! El poate! Eu unul însă, nu am nevoie să fac aşa ceva, înţelegi? Eu trebuie să lucrez!
Kirill este foarte emoţionat. Tremură ca scuturat de friguri.
— Oricât ai lucra, tot fără rost.
— Sie însuşi ori lui Kirill spune lunganul cel răguşit.
Fata după ce şi-a umplut cu apă găleţile, urcă dealul. Foma o priveşte din urmă şi întinde aşchiuţa de gheaţă lui Andrei:
— De ce culoare-i fărâma asta de gheaţă?
— Lasă-mă în pace.
— Îi spune supărat Andrei, şi rostind desluşit fiecare cuvânt, se adresează lui Kirill:
— Du-te în chilie şi te roagă, am să vin la tine îndată.
Zâmbind straniu, Kirill se uită la Andrei.
Legănând găleţile pline, fata dispare după troienile de zăpadă. Foma pune bucăţica de ghiată în gură.

— Ei, eu sunt gata! M-am prăjit! Uitaţi-vă!

— Lunganul se ridică cu greu din genunchi, pune în văzul tuturor, arătându-şi dinţii, mâinile care tremură parcă ar fi cuprinse de spasm, şi merge de-a lungul copcilor, cu cămaşa udă sub braţ.

— Şi la ce-mi trebuie nădragii ăştia? Păi, mai bine aş umbla cu ei murdari patruzeci de zile, aş sta mai bine patruzeci de zile în peşteră!

— Zbiară el.

— Pentru că aşa stă scris: nu vă îngrijiţi de trupul vostru, nici în ce vă îmbrăcaţi. Nu înseamnă oare mai mult sufletul decât hrana, iar trupul – decât îmbrăcămintea? Şi de îmbrăcăminte de ce vă îngrijiţi? Uitaţi-vă la crinii de cimp, cum cresc: nu muncesc, nu torc!

Deodata Kirill, prin faţa căruia, bălăbănind rufele şi bombănind trece lunganul, îl apucă de mâneca cămăşii, îl trage spre el, şi sufocându-se, spune repezit:

— Dă-mi-o, dă-mi-o încoace să ţi-o spăl eu. Haide, dă-mi-o îţi spun!

Călugării lasă lucrul şi se uită uluiţi la Kirill.

— Dă-o încoace, ce mai aştepţi?

— Ameninţător şi diperat strigă Kirill şi smulgând cămaşa din mâinile lunganului, se repede la copcă şi începe s-o spele, stropindu-se şi udându-şi mânecile rasei în apa de gheaţă.

— Ce-i cu tine, frate?

— Şopteşte uluit Andrei.

— Trebuie, le dam o învăţătură de minte, auzi, o învăţătură de minte, altfel totul se duce de râpă.

— Tot în şoaptă, înnecându-se murmură Kirill.

De-a lungul drumului pustiu goneşte un călăreţ. Se aude tot mai aproape şi mai aproape tropot de copite. Calul acoperit de spume alunecă acum pe gheaţă şi de sub copitele lui se împrăştie în evantai bulgări de zăpadă. Drujnicul se uită vesel la călugării rămaşi nemişcaţi lângă

copci, îşi trece mâna peste mustăţile şi barba pline de promoroacă.

— Trebuie să-l văd pe Rubliov Andrei, am treabă cu el! Declară el în loc să salute.

Andrei se scoală din genunchi şi strigă de departe:

— Eu sunt Rubliov!

Drujnicul sare pe gheaţă, face câţiva paşi spre Andrei şi-i face, fără chef, o adâncă plecăciune.

— Marele cneaz îţi porunceşte să vii la Moscova.

Vocea îi este răguşită de vântul rece.

— Ce? Păleşte Andrei.

— A poruncit să zugrăveşti împreună cu Teofan biserica Sfintei Bunevestiri.

— Spune-i cneazului că-i mulţumesc.

— Răspunde după un timp Andrei.

— Spune-i că. Şi, că. Am să vin.

Călăreţul îi face o nouă plecăciune, zâmbind poate cu bunăvoinţă, ori poate cu batjocură şi sare în şa.

— Să iei de ajutoare pe cine vrei! Iar peneluri şi vopsele să nu iei – o să-ţi dea de-acolo toate. Rămâneţi cu bine, oameni buni!

Călăreţul îşi întoarce calul şi porneşte în galop.

Tot mai încet şi mai încet răsună tropotul de copite pe gheaţa acoperită cu zăpadă.

Andrei stă cu spatele la tovarăşii săi şi se uită în urma punctului care saltă pe povârnişul alb, fără să se mai gândească la călăreţ, reuşind să-l uite îndată. Apoi se întoarce într-un târziu şi se întâlneşte cu privirea întrebătoare a lui Daniil.

Subit, lunganul sare din loc şi suflecându-şi rasa aleargă în salturi mari, urcând dealul.

— Încotro ai luat-o? Unde fugi?!

— Îi strigă din urmă călugării.

— Să-i spun preasfântului!

— Ajunge până la ei glasul venit de pe malul înalt.

Surprinderea trece, călugării vorbesc preocupaţi între ei cu jumătate de glas, uitându-se din când în când la Andrei şi aşteptând ca el să înceapă să vorbească. Numai patru sau cinci din ei rămân nemişcaţi. Sunt zugravii de icoane.

— Deci, aşa. Rosteşte Andrei şi-şi drege glasul.

— Deci aşa. Cu noi vor veni. Foma. Piotr.

Kirill, stând în genunchi în faţa copcii întinde cu mâini înlemnite pe cobiliţă rufele spălate, cu greu o ridică pe umeri şi porneşte în partea unde se aflş mânăstirea.

— Unde te duci?

— Îi strigă din urmă Daniil.

— Kirill!

— Îndată, într-o clipă!

— Îi răspunde Kirill zâmbind şi merge zorit mai departe.

— Aşteaptă Kirill!

— Îl cheamă Andrei. Ce te-a apucat?

— Câte treburi mai am! Ce ştiţi voi!

— Râde Kirill, sufocundu-se şi împiedicându-se de cocoaşele bulgărilor de zăpadă.

— Şi apoi am îngheţat tare. Nici asta să n-o uitaţi!

— Kirill!

— Ei haide, haide! V-am spus doar.

Kirill se face nevăzut după troiene. Andrei îşi freacă cu necaz faţa amorţită de ger şi continuă:

— Aşa dar. Foma. Piotr. Noi cu Daniil mâine, pentru utrenie vom fi gata.

După ce au strâns rufele spălate, călugării urca unul după altul dealul.

— Rufele nu se vor usca până mâine – spune îngrijorat Andrei. Daniil nu răspunde.

— Ascultă, poate să plecăm astăzi? Să adunăm repede lucrurile şi să pornim? Ce zici? Altfel, cine ştie, poate o să se răzgândească cneazul.

— N-o să se răzgândească.

— Zâmbeşte Daniil.

— N-o să se usuce rufele până mâine.

— Se frământă Andrei.
— O să-l trimiteţi pe Foma să le ia.
— Vom pleca deci după utrenie.
— Eu unul n-o să mă duc – fără să se uite la Andrei zâmbeşte Daniil.
— Ce-i cu tine?
— Nu ştiu nici eu. Îl întrerupe cu grabă Andrei. Mă gândesc numai că, poate, ai veni şi tu?
Daniil nu răspunde.
— Aşa-mi trebuie, că am căzut la învoială fără să te fi întrebat. O să-mi sucesc gâtul acolo. Aşa-mi trebuie.
— Zice dezorientat Andrei.
Daniil surâde.
— Aşa-ţi trebuie. Să mergem, altminteri şi la liturghie o să întârziem şi nici tu n-o să ai timp să te pregăteşti de drum.
Ei aleg rufele îngheţate, le aşează în coşuri, împăturesc cu grijă rogojina. Daniil face toate astea fără grabă, cu luare aminte Andrei încearcă o ruşine chinuitoare. Simte că ar trebui să spună ceva, să rupă această încordare penibilă, dar nu poate scoate nici un cuvânt.
Ei ies fără grabă pe cărare. Daniil merge înainte. Andrei se uită la spatele lui ciolănos, la rasa lui ponosită şi decolorată, la mâinile lui învineţite, întinse liniştit pe cobiliţă şi o tandreţe tristă îi cuprinde inima. Sună în surdină clopotele mânăstirii. Un cârd de stăncuţe rotesc deasupra bisericii.
— Ascultă!
— Rosteşte în sfârşit Andrei.
Daniil se opreşte şi-şi întoarce spre el faţa udă de lacrimi.
— Mă bucur pentru tine. Dac-ai şti cât mă bucur, zăpăcitule! Doamne iartă-mă.
Kirill caută multă vreme toporul, îl găseşte într-un colţ, acoperit cu talaj, scoate de sub cuptorul pe care doarme câteva icoane vechi de ale sale, ia una şi începe să o sfărâme cu toporul până o face ţăndări. Ţăndările sună, sar departe şi cad în salturi pe jos ca aşchiile de făcut focul în

sobă. Kirill ia a doua icoană şi cu sânge rece o face ţăndări ca şi pe prima, apoi a treia, după ea a patra care, bătută cu cuie de lemn, se sfarmă greu, apoi toate celelalte icoane care zac acum pe jos, transformate într-un morman de scândurele uscate de pin. Kirill se uită cu indiferenţă şi nu se întoarce să le privească din prag, atunci când băgând toporul în sac iese din chilie închizând în urmă uşa fără zgomot.

În curte Kirill îl întâlneşte pe Aleksei, cel cu părul creţ.

— Pleci departe?

— Zice Aleksei privindu-l pe Kirill cu atenţie.

— Departe.

— La Moscova?

— Poate şi la Moscova.

Se apropie de pridvor călugării care se întorc de la râu. Şi în urma tuturor Andrei şi Daniil. Deasupra mânăstirii pluteşte un dangăt dogit de clopote.

— Încotro ai apucat-o? Nu vii la liturghie?

— O să staţi cumva şi fără mine. Iar eu o să mă descurc cumva şi fără voi.

Călugării s-au strâns roată în jurul lui Kirill.

— Ce-i astăzi cu tine Kirill, zău aşa?!

— S-o fi întâmplat ceva? A, Kirill?

— M-am săturat de toate astea. M-am săturat să mint.

Călugării vorbesc între ei neliniştiţi şi miraţi.

— Linişte!

— Porunceşte deodată Kirill şi-şi plimbă privirea împăcată peste toţi cei din jur.

— O să vă spun ceva!

— Toţi tac.

— Mă duc în lume. Să vă spun de ce? Pe vremuri se primeau în călugărie şi cei bogaţi şi cei săraci, fără nici un ban. Am venit la Sfânta Treime şi acolo l-am întâlnit pe el.

— Face un semn cu capul spre Andrei.

— Şi-am crezut că o să-l slujim pe Domnul cu credinţă şi muncă! Şi ce a ieşit până la urmă? De ce am plecat de la

Treime?

— Andrei? Daniil? A? Tăceţi? Am plecat pentru că fraţii călugări au început să pună bunăstarea lor mai presus de credinţă. Au uitat de ce au venit la mânăstire! Preasfinţitului Nicon negoţul nu i-a mai fost deajuns, a început să dea banii cu dobândă! Mânăstirea a prins să semene cu târgul. Şi am plecat. Iar aici ce se întâmplă? Cine are pământurile mânăstirii? Fraţii noştri mireni ţăranii – pentru că tot sunt înglodaţi până la gât în datorii faţă de mânăstire. Şi cine ar putea să primească acum la mânăstire pe cineva fără bani? Măcar şi tu, robul lui Dumnezeu.

— Se adresează Kirill unui călugăr cu obraji bucălaţi.

— Cât ai dat să te facă călugăr?

— Douăzeci sau treizeci de suflete? Iar tu? Ai venit într-una să te târguieşti cu egumenul. Pentru două izlazuri ori poate numai pentru unul ţi-ai cumpărat fericirea veşnică?! Voi le ştiţi doar pe toate singuri, şi fără mine, numai că tăceţi, vă prefaceţi că nu ştiţi nimic, pentru că viaţa de la mânăstire este pentru voi tihnită şi fără griji!

Kirill îşi trage sufletul.

— Poate că aş fi tăcut şi eu şi as fi răbdat toată ticloşia asta, dacă. Dacă aş fi avut har. Şi ce har? Parcă mai poate fi vorba de har? Dacă aă fi avut o cât de mică pricepere pentru zugrăvitul icoanelor. Nu mi-a dat Dumnezeu har, slavă ţie Doamne!

— Kirill zâmbeşte cu înverşunare.

— Şi sunt fericit că-s fără har. Numai aşa pot fi cinstit şi curat în faţa lui Dumnezeu!

Mulţimea călugărilor clocoteşte ameninţător. Atunci Kirill îşi ridică ochii la cer şi rosteşte:

— Doamne! Dacă am minţit măcar ceva acum, pedepseşte-mă!

Amuţeşte ultimul dangănit de clopot.

— Asta-i.

— Zice Kirill şi trecând prin mulţimea călugărilor care se desface înaintea lui merge către poartă.

— Rămâneţi cu bine, oamenii lui Dumnezeu. N-o să ne mai vedem nicioadată!

Călugării îl urmăresc în tăcere cum se apropie de poartă, cum o deschide. O clipă stă pe loc ţinându-se de inelul porţii, pe urmă se uită înapoi şi strigă:

— Sfânta Scriptură zice: Şi Isus a intrat în templul lui Dumnezeu. A dat afară pe toţi cei ce vindeau şi cumpărau în templu, a răsturnat mesele schimbătorilor de bani şi scaunele celor ce vindeau porumbei, şi le-a zis: „Este scris: Casa mea se va chema o casă de rugăciuni. Dar voi aţi făcut din ea o peşteră de tâlhari”!

Trist şerpuieşte drumul în mijlocul întinderii acoperite cu zăpadă. Pe drum, cu pas sigur, fără grabă, înaintează Kirill. Pe urmele lui merge încet un câine. Cu coada între picioare, câinele se lipeşte de pământ, dar nu pleacă. Kirill merge mai departe, acolo unde drumul dispare la hotarul cerului, întunecat, aplecat în jos, cu pământul înalt şi alb.

Se înserează. Drumul se îmbină treptat cu zăpada întunecată a câmpului şi Kirill deviază tot mai des de pe marginea drumului. Câinele îl urmează pas cu pas.

La câţiva paşi de drum, apar fantomatic din amurgul vineţiu, cinci sau şase copaci subţirei. Kirill se opreşte. Câinele vine spre el tot mai aproape, tot mai aproape. Kirill se întoarce spre el şi vede câinele la doi paşi de dânsul. Face atunci un salt şi calca cu piciorul pe capătul frânghiei.

Kirill se grăbeşte preocupat, el trage câinele care schiaună, împotrivindu-se spre copaci. Il trage cufundându-se până la brâu în zăpada neumblată, de decembrie, leagă câinele de un copăcel, stă câteva clipe gândindu-se la ceva şi muşcându-şi buzele. Priveşte îndărăt. Nici ţipenie de om. Atunci Kirill scoate din sac toporul şi începe să taie copăcelul fragil şi sunător din pricina gerului.

Câinele se uită fără să înţeleagă la călugăr, mişcându-şi trist sprâncenele.

Kirill taie cu atenţie un băţ lung şi greu, îl curăţă cu grijă de cioturi şi se aruncă asupra câinelui.

Un schelălăit pătrunzător şi jalnic se răspândeşte deasupra câmpiei. Cu fiecare lovitură el devine mai insistent, mai tare, apoi deodata slăbeşte, devine mai încet, abia se aude şi se stinge cu totul.

Kirill aruncă cu scârba băţul în zăpadă şi-şi freacă cu mâna buzele muşcate.

Patimile lui Andrei. Vara-Toamna-Iarna 1406.

O seară liniştită. Lumina soarelui cade pe apa Moscovei care scoate abur după o zi cu arşiţă şi luminează vârfurile pădurii de brayi din apropiere.

Pe drumeagul cenuşiu, cald încă, merg de-a lungul ţărmului trei oameni: Teofan, Andrei şi Foma. Teofan e furios, părul său ciufulit iese în smocuri de sub scufie. Andrei supărat şi el de ruptura petrecută cu puţin înainte, îl urmează pe Teofan. Foma merge după ei, uitându-se mohorât în jos, ascunzându-şi cu greu interesul faţă de certa iscată între cei doi zugravi de icoane.

Teofan se opreşte pe neaşteptate şi fără să se uite la cineva, întreabă supărat:

— Ai luat cleiul de pe foc?

Foma o ia din loc şi aleargă înapoi direct spre luncă.

Andrei întrerupe primul tăcerea:

— Altfel cum? Altfel nu se poate.

— Zice el cu mirare.

— Gata! Ajunge! Vezi?

— Izbucneşte Teofan şi oprindu-se îşi întinde mâinile. Degetele lui, murdare de vopsele tremură.

— Îmi tremură mâinile după asemenea voroave, mântuitoare de suflete!

— N-am să mai fac.

— Consimte Andrei.

Teofan coboară spre râu, se aşează pe vine, şi începe să-şi spele mâinile. Andrei stă pe cărare şi-şi desface răbdător nodul de la brâu.

— Ce?!

— Se întoarce brusc spre dânsul Teofan.

— N-am spus nimic.
— Murmură Andrei scoţându-şi peste cap rasa.

SFÂRŞIT